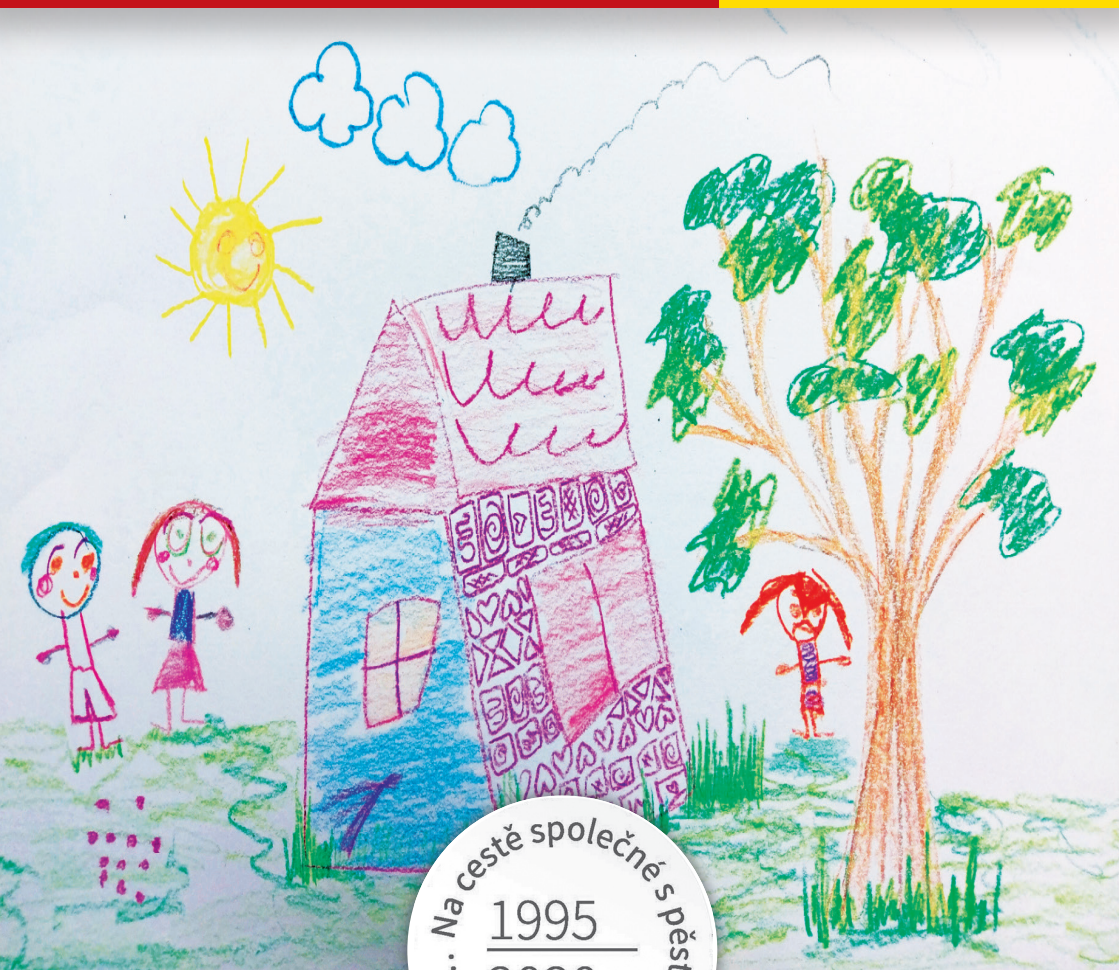

PRŮVODCE

náhradní rodinnou péčí

říjen 2020

**SBORNÍKOVÉ VYDÁNÍ
K 25. VÝROČÍ SPR**

K 25. výročí založení SPR jsme vydali kalendář s obrázky výtvarníků Pavla Čecha, Jiřího Grbavčice, Petra Modlitby, Vladimíra Tučapského, Vlasty Švejdové a fotografa Vratislava Hnátka. Texty pocházejí z knihy Děti, které se rodí v srdci od Míly Striové, pěstounské maminky a naší kolegyně.

Kalendář lze objednat na prejsova@pestouni.cz.

Obsah

Obsah

- 1 Editorial
- 2 Dvacet pět let ve světě dětí, které hledají rodinu
- 3 Čtvrtstoletí v plném počtu
- 4 Dvacet pět let života
- 7 Vybíráme z prvního vydání Průvodce NRP
- 9 K odkazu profesora Matějčka a významu dlouhodobé pěstounské péče
- 12 Jak být dobrým pěstounem?
- 14 Třicet let pěstounské péče u nás
- 15 Ohlédnutí sociální pracovnice
- 17 Ušli jsme kus cesty. I systém pokročil, našťastí.
- 19 Osm dětí a dvacet let zkušeností
- 21 Kniha pěstounských příběhů zatím alespoň na webu
- 22 Dary se přece nevracejí
- 32 Díky vám, kteří pomáháte

Když si vzpomenu, kde jsem byla před pětadvaceti lety... pracovala jsem jako úřednice na radnici. Mezi mé povinnosti patřila spolupráce s dvěma dětskými domovy. Chodila jsem tam moc ráda. Na Voroněžské se na mě vždycky navěsila spousta dětí a chtěla si hrát, přitulit, zpívat... zkrátka jakákoliv pozornost dospělého byla vítána. Nejraději bych si všechny ty mrňousky vzala domů. V Dagmar(u) bydlely "starší", ročníky. Já to viděla jen zvenčí, ale bylo mi jasné, že to s nimi není jednoduché. Že oni sami se sebou to nemají jednoduché, a co teprve s těmi biorodiči! Pěstounskou rodinu jsem znala všeho všudy jednou, osvojitele také jedny. Na SPR jsem mnohem později během jednoho roku narazila dvakrát, už to spojení zůstalo a trvá dvanáct let. Připravovat pro vás časopis mi připadá jako jedna z nejsmyslnějších věcí, co jsem za svůj profesní život měla na práci. Někdy se daří lépe, jindy hůře přemluvit ty nejlepší přispěvatele, aby si udělali čas a napsali článek. Snad se to tentokrát, koronavirus nekoronavirus, podařilo alespoň průměrně. A hlavně: snad toto sborníkové vydání Průvodce přispěje tomu, aby už spousta mrňousků nevisela na úřednici, která přijde něco vyřizovat, a ti starší, aby netrávili v dětském domově větší díl svého života, než je nevyhnutelně nutné. I když věřím, že tety dělají všechno, co je v jejich silách, rodina, náhradní nevyjímá, je zkrátka přirozené prostředí.

Přeji hodně zdraví a svatou trpělivost

Vaše

Lenka Pospíšilová

PRŮVODCE náhradní rodinnou péčí

5/2020, XX. ročník, vychází 6x ročně
uzávěrka čísla: 2. 10. 2020, ISSN 1805-3890

vydalo Sdružení pěstounských rodin
Anenská 10, 602 00 Brno
fax: +420 543 249 141

www.pestouni.cz
www.dumnapulicesty.cz
e-mail: info@pestouni.cz, dum@pestouni.cz

IČO 64326471

bankovní spojení: 2700255345/2010, FioBanka

redakce: Lenka Pospíšilová - redaktorka; Pavel Šmýd, Julija Prejšová, Sylva Dvořáčková, Alena Michalová, Zora Knížková, Hana Benadová, Jana Lišková, Alena Vítková, Romana Gerátová, Hana Palacká

předplatné 200 Kč/rok, vyřizuje: K. Kolářová, sppracasopis@gmail.com

design a sazba: Grifart, spol. s r.o.

tisk: ARCH - polygrafické práce spol. s r.o., Charbulova 1195/3A, Brno
Povoleno Ministerstvem kultury, evidenční číslo MK ČR E 13323

Přetiskování článků a fotografií je zakázáno bez písemného souhlasu redakce a zachování autorských práv.

Dvacet pět let ve světě dětí, které hledají rodinu

Sborníkové číslo Průvodce náhradní rodinnou péčí je pro Vás nahlédnutím do prostředí, ve kterém každým dnem žijeme už dvacet pět let. Ukazuje, na co jsme tentokrát kladli důraz, co trápilo a posilovalo a rodiny s přijatými dětmi a také nás. Dovolím si říci, že tyto řádky mají být zároveň otevřeným oknem do praktického prožití jednoho roku Sdružení pěstounských rodin.

Nejedná se hodnocení, co se pouze podařilo, chlubení svými výsledky? PR obrázek, jak se moderně říká? Prožíváme říjen 2020 v České republice a, vpravdě, jsme na mnoho měsíců padli do COVIDového roku. Všichni sčítáme ztráty, a to ty ekonomické nejsou zcela jistě na prvním místě. Co jsme museli dělat jinak? Co se nedařilo a v čem jsme viděli bolesti minulých měsíců? Trápilo nás a stále trápí ztráta osobních setkání s rodinami, které se starají o potřebné děti. Jsou to prožitky chvíle, kdy se ukazuje jedinečnost zkušeností sociálních pracovníků v první linii. Z našeho zažitého důrazu na osobní úkol každého člena rodiny, je osobní kontakt, nenahraditelný. Sociální pracovníci poznávají možnosti rodiny a ze svého vzdělání a praxe napomáhá zaktivizovat zdroje rodiny. A v případě nutnosti i potřebu odborného zásahu z vnějšku, aby se dětem vedlo lépe a dobře. Stejně bolestně jsme hledali možnosti formace pečujících osob, když nebylo možné setkat se doslova v kruhu ostatních

pěstounů najít svoje místo a rozhodnout se pro změnu. Získat podporu ostatních a důvěru lektorů i klíčových pracovníků. Chybělo nám osobní setkávání s pracovníci OSPOD, konzultace, hledání východisek z nestandardních událostí. Vzdělávání pro děti je další oblastí. A ještě by zde mohla být vykreslena řada jiných záležitostí. Přitom čas dětství dětem neúprosně letí. Normální systém se nám rozechvěl a ukázaly se jeho praskliny. Musíme být zároveň schopni přinést jedinečné svědectví o síle života, který teče a teče a nebere ohled na tiskové konference, opatření a hranice. Životnost, živelnost překonává všechno. Opět se rodí děti, se kterými si systémy snaží poradit a přes rozhodnutí či nerozhodnutí tyto děti potřebují blízké osoby a budují si s nimi jedinečná pouta. Děti, jako živel s sebou berou vše, co stojí v cestě. Nacházejí nové možnosti vzdělávání, učí se velmi rychle, umí se nadchnout pro poznání a žijí a žijí.

Uvědomuji si, že toto dětství, tento hybatel, je mnohem, mnohem silnější, než náš dospělý svět.

„Běda mi, kdybych nehlásal“ půjčím si imperativ z bible a musím se přiznat. Běda mi, běda nám, kdybychom nehlásali nevypočitatelnou, neohraničenou hodnotu dětství, hodnotu budoucnosti, ve které jsme společně mohli prožít a prožíváme své dny naděje.

Pavel Šmýd,
předseda SPR

Čtvrtstoletí v plném počtu

Sdružení pěstounských rodin již dosáhlo na první jubilejní oslavu a moji radost kalí pouze nejistota z budoucnosti pohřebnického Domu na půli cesty. Víme však, že radost jde ruku v ruce s trápením, a že opora, kterou můžeme přijímat z míst nejvyšších, je vždy jistotou a nadějí v dobrý konec.

Nejen v kalendáři, ale i nám přibývají léta. Nemyslím, že jsme moudřejší, ale rozvážnější. Hanka i já jsme přeskočili sedmdesátkovou laťku, děti třicítkovou a někteří jsou již blízko ke čtyřicítce.

S mamkou Hankou žijeme stále na brněnské Žilkově ul., a jak nám spolu s Waldemarem ubývá sil, musíme stále více času a úsilí věnovat údržbě mateřince, velké zahrady, ale i vavříneckého domečku se zahradou. Stále více si uvědomuji, jak důležité je naše spojení s dětmi, vnoučaty, přáteli a křesťanskou komunitou u sv. Tomáše i ve sloupském chrámu Panny Marie Bolesné.

Nejvíce jsme propojeni s naší Marcou a Jankou. Obě bydlí v Brně, Marcelka dokonce jen padesát metrů přes zahradu a Janka se na podzim přestěhuje taktéž do přesahradové vzdálenosti od nás.

Marcelka s Jurou mají sedmiletou školačku Apolenku a čtyřletého Tadeáška. Oba mají náročné zaměstnání, a tak jsme rádi, že můžeme, i když jen občas, vypomoci s vnoučaty, pohrát si, popovídat a někdy i (opatrně) zaskotačit.

Janka s Vaškem měli loni v září krásnou veselku v šitbořickém kostele a nyní čekají na říjnové narození Vašíčka. Moc se na další vnouče těšíme a bude-li nám to dovoleno, budeme se podílet na jeho rozmazlování. Nejstarší Slávek od Světlany odešel. Mají spolu sedmiletou Marušku, kterou si každý týden bere a s láskou se o ni stará. Nyní žije s Ivou třicet kilometrů od Brna a vychovávají naše další vnoučátko, ročního Marečka.

S námi jsou v kontaktu, ať už při návštěvách anebo společných rodinných oslavách.

Další ze starších dětí Peťa žije s Alicí v Přerově a myslím si (doutám), že i oni založí rodinu. Michaela (Míša) spolu s Falkem jsou šťastní manželé, vychovávají v Kraiburgu (nedaleko Mnichova) tři holčičky. Nejdrive narozená Emmička má už osm roků a je ve třetí třídě. Falka začala prvnačit a věčně usměvavá tříletá Rosali pomáhá ze všech sil mamince Míše s domácností.

Evička žije již pátý rok v Turecku, kam dobře zapadla svojí tmavší pletí. S Denizem mají téměř dvouletou Sofinku a stále nás přemlouvají, abychom k nim do Antálie přijeli na dovolenou. No nevím...Připadá nám to už dost náročné, ale ještě jsme to úplně nevzdali. S mojí ženou Hankou prožíváme krásné životní období, a to díky našim dětem s rodinami a stále přibývajícím vnoučátky. Narozeniny, svátky, svatby, příchody dalších vnoučků na svět, křtiny travíme většinou společně. Michalka s rodinou to má z Německa kousek (500km), přijíždějí i mimo tyto oslavy, se sourozenci tráví i dovolené, a tak vnoučata navazují přeshraniční přátelství a učí se přirozenou cestou česky i německy. Evička s Denizem a Sofinkou to mají složitější, ale ze vzdáleného Turecka přijíždějí dle možností alespoň ve významných chvílích. S ostatními se vídáme při jejich a našich návštěvách, takže je u nás často „živo“, radostno a veselo.

Samozřejmě k životu patří také smutné zprávy a těžké chvíle. V takových situacích se naše děti svěřují mezi sebou, ale i na nás se často obracují pro radu.

Přejeme všem, kdo přijali opuštěné děti do svých náručí, ať v nich taktéž zůstává hluboká stopa provázející je celým pozemským životem.

Hanka a Mirek Opatřilovi,
zakladatelé SPR

Dvacet pět let života

Sdružení pěstounských rodin si v tomto roce připomíná 25. výročí svého trvání. Za čtvrtstoletí bylo SPR partnery několika tisícům pěstounských rodin a mnoha tisícům dětí, které se podařilo do pěstounských rodin umístit. I naše rodina byla jednou z nich...

Od roku 1990 jsem pracovala jako sociální pracovnice na ÚMČ v Brně. Mnohokrát jsem si při plnění pracovních povinností uvědomovala, že odebrání dítěte z rodiny a umístění do péče ústavní je skutečně krutým zásahem do jeho života. Co můžeme nabídnout dětem, které nemohou žít u svých biologických rodičů? Kolektivní výchovu v ústavu?

Častokrát jsme s manželem hovořili o smutných osudech dětí, až v nás doznělo rozhodnutí. K našim třem chlapcům přijmeme nějaké dítě, které to bude potřebovat. Kolegyně z odboru náhradní rodinné péče nás vyprovodila ze dveří s tím, že žádné takové dítě není a vlastně ani nejsme vhodní žadatelé... S myšlenkou přijmout do rodiny dítě jsme však žili intenzivně dál a po mnohých vyšetřeních, školeních a delším čekání jsme v roce 1994 do rodiny přijali dva sourozence. Najednou jsme byli velká rodina, přibýlo mnoho starostí s dětmi, které dlouhou dobu pobývaly v dětském domově a měly právě nastoupit do školy. Bylo třeba nejprve dát děti po zdravotní stránce do pořádku, chodit na logopedii, urologii, ORL, psychologii, oční, alergologii a nebyla snad sourozence, kam nebylo potřeba docházet. Děti však rozkvétaly před očima, rok odkladu povinné školní docházky jim velmi prospěl a přinášel i mnoho radosti nad tím, jak začaly dobře prospívat.

V říjnu 1995 jsme byli pozváni na Celostátní setkání pěstounských rodin v kině Scala. Byla to nejen společenská událost s pěkným

kulturním, ale také zajímavým odborným programem. Manželé Opatřilovi představili vize Sdružení pěstounských rodin. Za hlavní cíle si SPR dalo vyhledávání rodin ochotných a schopných přijmout děti do pěstounské péče, poskytování veškeré odborné pomoci pěstounům i dětem, upřednostnění náhradní rodinné péče před péčí ústavní, zapojení do spolupráce při tvorbě nového zákona o rodině. Panovala velmi srdečná, optimistická atmosféra za podpory čelních představitelů města Brna i církve. Pro nás pěstouny bylo velmi cenné, že jsme se zde navzájem poznávali, vyměňovali si kontakty a získávali důležité informace. V dalších letech se konání těchto Dnů pěstounských rodin stalo tradicí a vyhledávaným místem pro sdílení myšlenky pěstounství. Zde začala spolupráce naší rodiny se Sdružením pěstounských rodin. Velice nás pěstouny těšilo, že vznikla organizace, která bude hájit práva dětí na prožívání spokojeného dětství v rodině, byť náhradní. Bude oporou pěstounům a zaměří své úsilí na zlepšení jejich postavení. I pro děti měly akce SPR, společné dovolené, velký význam. Poznávaly, že i jiné děti žijí v pěstounských rodinách. Původně z několika zakládajících rodin se ke spolupráci hlásily stovky dalších z celé republiky. Pomoc rodinám se už nemohla poskytovat jen dobrovolnický, ale specifika pěstounské péče vyžadovala participaci odborníků. Velmi důležitou roli plnili psychologové, speciální pedagogové, etopedové, sociální pracovníci i právní poradci.

Je třeba zmínit, že v roce 1950 byla z ideologických důvodů pěstounská péče zrušena, ačkoli dobře fungovala již od dob první republiky. Všechny děti z pěstounských rodin musely tehdy přejít do kolektivních zařízení – dětských domovů. Zhruba po deseti letech

bylo neprospívání dětí v dětských domovech tak zřetelné, že bylo nutno tuto situaci řešit zákonem č. 94/1963Sb., o rodině, který opět pěstounskou péči umožňoval. Praxe byla ale přece jen poznamenána ideologickými předsudky vůči pěstounům...

Všichni jsme doufali, že po „sametové revoluci“ opravdu „pravda a láska zvítězí nad lží a nenávistí“. Tyto názory se v různé míře závažnosti vyskytují ještě i dnes. Velkým příslibem pro zdárný rozvoj pěstounské péče byl zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. Poprvé se zde hovoří o upřednostnění umístění dětí do náhradního rodinného prostředí před výchovou ústavní. Mezitím se naše rodina rozrostla o další sourozeneckou skupinu. Do rodiny jsme přijali dvě děvčátka a za dva roky k nim přibyl ještě jejich malý bratříček. Péče o desetičlennou rodinu však již vyžadovala, abych se zcela věnovala dětem a rodině. Z příběhů o tom, jak děti rostly, o velkých radostech i nějakém trápení, které přišlo do cesty, by každý z nás pěstounů mohl napsat velký román. Děti odrůstaly, hledaly uplatnění v životě a postupně vylétávaly z hnízda.

V tomto čase přišla nabídka SPR, zda bych chtěla rozšířit pracovní tým poradny. Nabízela se příležitost využít dlouholeté zkušenosti pěstounky i poznatky z praxe na sociálním odboru. Díky novelizaci zákona 359/1999 s účinností od 1. 1. 2013 mají již pěstouni na doprovázení a podporu zákonný nárok. Každá pěstounská rodina uzavírá Dohodu o výkonu pěstounské péče. S rodinou spolupracuje klíčový pracovník, který ji dobře zná a může vhodně reagovat na potřeby dětí i pěstounů. Stala jsem se tedy jednou z klíčových pracovníků SPR.

V současné době klíčoví pracovníci SPR doprovázejí na pěti pobočkách 434 rodin. Z toho je příbuzenských rodin 265, přechodných 22, dlouhodobých 169. SPR má svoje pobočky

také v Praze, Plzni, Kroměříži a Českých Budějovicích.

Každý typ PP má svá specifika, své potřeby i svoji motivaci.

Institut Přechodné pěstounské péče – PPPD, který je od r. 2013 více využíván, přinesl do NRP nové zkušenosti. Máme velkou radost, když se daří v co nejkratší době svěřit dítě do trvalé péče osvojitelů, nebo dlouhodobé pěstounské péče. Obvykle se však stává, že pěstounka přijme několikadenního novorozence a prožívá s ním první zoubky, lezení, posazování a často i první krůčky. To vše by dítě mělo prožívat již ve stabilní, milující rodině. Po půlroce je již dítě z pěstounku pevně fixováno a odloučení prožívá jako další trauma. O tom, že řada pěstunek je již po několikátém cyklu přijetí a odloučení vyčerpaná, není pochyb.

Doprovázení příbuzenských pěstounů – nejčastěji prarodičů (někdy i praprarodičů), má svá specifická úskalí. Příbuzenští pěstouni neprocházejí přípravami. Na svoji roli nejsou náležitě připraveni. Často jim chybí rodičovské kompetence, důslednost i dostatek energie zvládat každodenní péči o děti či přípravu do školy. Navíc rodiče svěřených dětí často do výchovy nevhodně zasahují, mnohdy je pěstouni z příspěvků i podporují. Práce s rodinou je zde velmi potřebná. Často není možno v rámci Dohody zabezpečit všechny služby, které by rodina potřebovala. V těchto případech se na intenzivní pomoci podílejí i sociálně aktivizační služby.

Myslím, že nejpálčivějším tématem je Dlouhodobá PP. Dlouhodobých pěstounů není dostatek. V posledním období pocítujeme u pěstounů zklamání a nedostatečnou podporu ze strany tvůrců zákona. Zejména se jedná o nadřazování zájmů biologických rodičů před ochranou oprávněných zájmů ohrožených dětí. Je nutno si uvědomit, že to byly velmi závažné důvody, které vedly soud k rozhodnutí o odebrání dítěte z péče biolo-

gického rodiče. Určitě to nebyla ojedinělá pochybení, ale jednalo se o závažné zanedbávání, týrání, zneužívání, závislosti na návykových látkách, opuštění dítěte nebo celkový nezáměr o něj. Řada dětí přichází do pěstounské péče ve velmi zanedbaném, zuboženém stavu a teprve postupně se ukazuje různý stupeň traumatizace v podstatě u všech dětí. Pěstounská rodina se stává ozdravným prostředím, kde má dítě zažívat bezpečí, přijetí, lásku, klid a dostatek podnětů pro uspokojování všech psychických potřeb. Stěžejním faktorem zdravého psycho-sociálního vývoje dítěte je jen možnost trvalého citového přilnutí a bezvýhradného přijetí. Daří se to tam, kde biologický rodič nezasahuje rušivě do výchovy dítěte v novém prostředí pěstounské rodiny. Jistěže přáním nás všech je, aby děti mohly žít šťastně u svých biologických rodičů, ale všichni víme, že i přes mnohou pomoc a sanaci, vždy budou rodiny, které se nedokáží o své potomky postarat. Proto by měla být stanovena limitovaná lhůta k sanaci a také správné vyhodnocení opravdového zájmu rodiče o dítě. Vždy je nutno zvážit formu, místo i dobu kontaktů, s rodičem, který dítě zanedbával, týral, zneužíval apod. Není v zájmu dítěte vystavovat je konfliktu dvojí loajality a vytvářet tak další poruchy citové vazby. Je nutné se zabývat tím, že řada pěstounských rodin se ocitá ve složitých vztahových dilematech plynoucích z kontaktů s biologickým rodičem a dalšími příbuznými přijatého dítěte. Nejsou výjimkou případy, které vedou až ke ztrátě vý-

chovných kompetencí, rozvratu pěstounské rodiny i rozvodu manželství. Snažila jsem se pojmenovat radosti i starosti při doprovázení pěstounských rodin. V pěstounských rodinách vidíme velký potenciál odvahy, statečnosti, lásky a bezpečí. Vidíme, jak děti v rodinách pěstounů rostou, rozkvétají a dobře prosperují. Oceňujeme obětavost pěstounů, jejich každodenní nasazení. Máme velkou radost z každého pokroku dítěte. Snažíme se rodiny doprovázet odborně i s lidským pochopením pro tak náročné poslání, jakým pěstounství je. Těší nás, že pěstounští rodiče ve svém poslání pokračují i po dosažení zletilosti dětí, kdy už Dohody o výkonu pěstounské péči končí. Předávání hodnot, formování osobnosti a uvádění „mladého dospělého“ do života je tím nejdůležitějším úkolem, který pěstouni řeší. I po ukončení Dohod zůstáváme s našimi pěstouny „veterány“ v kontaktu a dle jejich potřeb jsme jim nablízku.

To bylo malé ohlédnutí za čtvrtstoletím cesty Sdružení pěstounských rodin. Jsem ráda, že jsem mohla být u toho. Do dalších let SPR přeji, abychom vždy měli před očima především nejlepší zájem dítěte. Věřím, že společným úsilím nás všech dojde i ke zlepšení postavení pěstounů v naší společnosti. Velkým úkolem je hledat a doprovázet nové náhradní rodiče, aby děti nemusely končit v péči institucionální. Všem rodinám přeji hodně radosti, lásky, optimismu i sil pro naplnění jejich životního poslání.

Sylva Dvořáčková,
vedoucí Poradny SPR Brno

Vybíráme z prvního vydání Průvodce NRP

Z prvního vydání Průvodce náhradní rodinnou péčí, které vyšlo v roce 2001, vybíráme článek psycholožky prof. Jarmily Koluchové,

spolupracovnice prof. Zdeňka Matějčka, autorky více než stovky vědeckých prací se zaměřením na problematiku pěstounské péče.

Jak máme hodnotit pěstounskou péči - je to vůbec možné?

Takto a podobně si často kladou otázku jak ti, kteří pěstounskou péči organizují a odborně jí pomáhají, tak pěstouni sami. Pracuji s pěstounskými rodinami přes třicet let, sleduji také již další generaci, dospělé mezi třiceti a čtyřiceti lety, kteří byli vychováni v pěstounské péči. Celou tu dobu jsem se snažila za živé účasti mnoha pěstounů zodpovědět tuto složitou otázku.

Oficiální, exaktně měřitelná a jednoznačně měřitelná kritéria nebyla a ani nemohou být stanovena. Každé dítě je individualita, každá rodina, a tím spíše pěstounská, je složitá, neopakovatelná struktura. Určité obecné hodnotící zásady je však přes všechnu zmíněnou odlišnost možné i potřebné vymezit. Předkládám je všem, kteří přijali dítě nebo více dětí k novoročnímu zamyšlení.

1. Hloubka a stálost citových vztahů mezi pěstouny a dětmi

Čím více se tyto vztahy blíží vztahům dětí a rodičů v dobré rodině s vlastními dětmi, tím lepší je pěstounský svazek. V některých pěstounských rodinách - a není jich málo - prožívají pěstouni a jejich přijaté děti pocit vzájemného obdarování a sounáležitosti. Přijetí dítěte do pěstounské péče by mělo manžele a celý kolektiv rodiny obohacovat, nikoli zatěžovat.

2. Tolerance poruch a problémů ve vývoji přijatého dítěte

Do pěstounské péče přicházejí děti v různé míře deprivované, opožděné nebo s různým zdravotním postižením. O tom všem se hovoří již při prvním kontaktu žadatelů s pracovníci pro NRP, při psychologickém vyšetření a v poslední době při přípravě žadatelů na přijetí dítěte. Je nutná důkladná informovanost o zdravotním a psychickém stavu dítěte, o perspektivě jeho vývoje a o náročnosti a o specifických rysech jeho výchovy. Mnohé se v pěstounské rodině upraví, ona má skutečně velkou léčivou moc, ale některá postižení, organicky podmíněná, jsou do značné míry nebo zcela trvalá. Pěstouni by měli pečlivě naslouchat informacím, ptát se, a pak zvážit co "unesou", aniž by se při tom zatrpkle obětovali. I děti s různými vadami potřebují být šťastné a prožít radostné dětství. To jim však mohou dát pěstouni, kteří jejich přijetí a výchovu prožívají jako náplň života a zaměření se na rozvíjení těch dispozic, které má dítě neporušené.

3. Společná životní perspektiva

Toto kritérium vyplývá z obou předchozích. Hluboké citové vztahy a akceptování dítěte se všemi jeho problémy jsou předpokladem společné, otevřené budoucnosti. Vztahy mezi dětmi a rodiči, a to i v dobré pěstounské rodině, se samozřejmě postupně mění, vyvíjejí se, děti dospívají, až dospějí a osamostatní se. Pěstounská péče oficiálně končí zletilostí, ale dobří pěstouni berou přijaté děti jako své a stávají se rádi později "pěstounskými" dědečky a babičkami.

Tak se dostáváme v této krátké úvaze k tomu podstatnému v otázce možnosti hodnocení pěstounské péče. Pěstouni mohou projít s přijatým dítětem obtížným obdobím, úskalím, až krizí.

Podaří-li se vše překonat a jejich přijaté dítě se stane slušným člověkem a dobrým rodičem, byla to určitě dobrá pěstounská péče.

Prof. PhDr. Jarmila Koluchová, DrSc.

K odkazu profesora Matějčka a významu dlouhodobé péče

Sdružení pěstounských rodin slaví dvacet pět let své činnosti. Jsem ráda, že jsem měla a mám příležitost s ním spolupracovat. Stále vzpomínám na pobyty pěstounských rodin, které vedli manželé Opatřilovi. Jezdili jsme na ně mezi lety 1998 až 2002, tehdy jako rodina se dvěma malými dětmi. Vedla jsem semináře, chystala program pro skupinu dospívajících dětí. V tvůrčí a radostné atmosféře jsme podnikali společné výlety a soutěže. S řadou pěstounů jsme navázali přátelské vztahy a někteří jsou pro mě dodnes symbolem dobré mámy a dobrého táty. V tomto článku bych se ráda se čtenáři podělila o pár myšlenek. Vybírám ty, které s ohledem na současnou situaci v náhradní rodinné péči považuji za důležité. Je to odkaz pana profesora Matějčka a význam dlouhodobé pěstounské péče pro děti.

Profesora Matějčka jsem znala osobně, měla jsem možnost setkávat se s ním a učit se od něj. Jeho názory znám tedy nejen z knih a přednášek, ale i z rozhovorů a korespondence, kterou jsme vedli ještě nedlouho před jeho odchodem v říjnu 2004. Mnohé z jeho poznatků není potřeba upravovat ani se změnou legislativy či praxe. Když si na pana profesora vzpomenu, vybaví se mi především jeho hluboká moudrost, klid a neobyčejná laskavost. Ale také zásadovost, s jakou vždy stál na straně dětí. Zejména v tom vidím nadčasový odkaz jeho díla. Zájem dítěte je totiž často zmiňovaný pojem, ne vždy ale s plným uvědoměním, co znamená a jak podle něj vlastně jednat.

Obsah pojmu **zájem dítěte** vymezil profesor Matějček jasně ve své úvaze na sklonku života: „Zájem dítěte z hlediska psychologie

možno pokládat požadavek, aby byly v pravý čas a v dostatečné míře uspokojovány jeho základní psychické potřeby“ (Matějček, 2004). To je memento, které by nemělo být překryto ničím jiným. A potřebám dětí budou věnovány následující řádky.

Když se o někoho upřímně zajímáme a chceme mu porozumět, ptáme se, co potřebuje, co pro něj můžeme udělat. Malé děti nám na tuto otázku neodpoví a jejich nespokojené potřeby se projevují často v problematickém chování, jako je žárlivost, zlobení, upoutávání pozornosti atd. Mnozí rodiče, ať už vlastní, adoptivní nebo pěstouni, naplňují potřeby dítěte intuitivně. Do pěstounské péče ovšem mnohdy přicházejí děti s komplikovanou historií, s nestandardním vývojem a různými obtížemi. Pak čistě intuitivní přístup nestačí, protože se objevují i zvláštní a dosud neznámé problémy. Pomůckou na cestě k pochopení dítěte může být přehled typů potřeb, které děti mají:

Vývojové potřeby

Mění se podle věku dítěte a jsou typické pro všechny děti. Vyplývají z koncepce významného vývojového psychologa Erika Eriksona. U nejmenších dětí do jednoho roku jde například o potřebu navázat hluboký citový vztah k dospělé osobě a prostřednictvím něj o vytvoření pocitu důvěry ve svět.

Základní psychické potřeby

Zformulovali je klasikové české vývojové psychologie, zmíněný Zdeněk Matějček a Josef Langmeier. Pokud dítě nemůže vyrůstat ve vlastní funkční rodině, je to vedle adopce právě dlouhodobá pěstounská péče, která umožňuje jejich naplňování. Uvedu je pouze ve zkratce.

První potřebou je potřeba podnětů v přiměřené kvalitě, množství a proměnlivosti. Je uspokojována tehdy, když dítě žije v podnětném prostředí a rodiče se mu opravdu věnují. Druhá je potřeba smysluplného světa. Je-li prostředí kolem dítěte stálé, je-li v něm určitý řád, a zejména jsou-li stálí vychovatelé (rodiče, pěstouni), je svět pro dítě srozumitelný. Pokud je svět kolem dítěte příliš nestálý, jeví se mu jako chaotický a dítě se jen obtížně orientuje – hlavně sociální učení je ztížené. Třetí potřeba se týká bezpečí a jistoty. Je obecně známá jako potřeba lásky, protože je naplňována v citových vztazích k blízkým lidem. Čtvrtá je potřeba společenského uznání a vědomí vlastní hodnoty. Jinými slovy, dítě potřebuje, aby bylo bezvýhradně přijato svými blízkými, pro něj důležitými lidmi. Pátá potřeba je potřebou otevřené budoucnosti. Je uspokojována tehdy, když dítě sdílí společnou budoucnost s nejbližšími, když do rodiny patří. Náléhavost této potřeby je zřejmá zejména u dětí, které ve vlastní rodině zůstat nemohly a prošly již více prostředím. Tyto děti jsou doslova „vykořeněné“, zvláště v dospívání zvýšeně ohrožené nežádoucími či patologickými jevy, jako jsou závislosti na návykových látkách, problematické a rizikové chování, špatné duševní zdraví.

Neuspokojování základních psychických potřeb vede k psychické deprivaci dítěte. Jde o závažné narušení psychického vývoje s rozmanitými projevy, které bylo mnohokrát popsáno. Vzhledem k nutné stručnosti článku jen připomenou, že terapeutickým činitelem je vhodně zvolená náhradní rodina, která dokáže dodatečně a citlivě základní psychické potřeby dítěte naplnit.

Specifické potřeby

Mají je děti jakkoli odlišné, tedy zranitelnější, například děti s mentálním, tělesným, smyslovým nebo kombinovaným postižením, děti s poruchami vývoje či s chronickým onemocněním. Ale také děti odlišného etnického původu, které mohou narážet

na předsudky a utváření osobní identity je u nich obtížnější.

Individuální potřeby

Vyplývají z osobní historie dítěte – z toho, co prožilo, z jeho dispozic a osobnostních rysů. Dlouhodobá pěstounská péče je nenahraditelná v tom, že vychází vstříc všem potřebám dětí, které nemohou jít do adopce. Na rozdíl od jakýchkoli přechodných umístění je v ní uspokojena i potřeba citové jistoty, stability prostředí, společné perspektivy dítěte s rodinou. Podstatné je i to, že dlouhodobí pěstouni, kteří chápou pěstounství ne jako profesi, ale jako životní náplň a poslání, mají možnost dítě vychovávat a vést k určitým hodnotám. V této souvislosti se hodí znovu citovat slova Z. Matějčka: „Pozor tedy na všechna ‘dočasná’ řešení! (tj. přechody z rodiny do ústavu, z ústavu do ústavu, z jedné rodiny do druhé apod.). Každé řešení osudu dítěte bez rodinného zázemí by mělo mít dlouhodobou perspektivu, tj. přinejmenším kvalifikovaný odhad prostředí pro dané konkrétní dítě nejstabilnějšího, s nejdelší perspektivou kontinuálního výchovného vedení – neboť ... sám psychický vývoj dítěte je kontinuální proces.“ (Matějček, 2004).

Přáním redakce časopisu bylo, abych zmínila i něco z výzkumů oblastí pěstounské péče, které jsem vedla nebo se na nich podílela. Všechny byly publikovány, upozorním tedy jen na některé body, ve kterých se setkávají s odkazem profesora Matějčka.

První výzkum byl založen na analýze spisové dokumentace 136 dětí, navržených do náhradní rodinné péče. Zaměřili jsme se na kvalitu jejich biologických rodin. Jednoznačně vyšlo, že převážná většina rodičů nemá o děti zájem. U více než 82 % matek byl nezáměr o dítě přímo uveden ve spisu. Většina rodičů se tedy nechce starat, nikoli – jak se často v médiích uvádí – nemůže, nemá možnost či neumí. Tento fakt nelze zlehčovat, protože projevem nezáměru o dítě je hrubé zanedbávání jeho fyzických i psy-

chických potřeb (matka o dítě nepečuje, ponechává je ve špině i o hladu, opouští je, dává „na hlídání“ jiným osobám atd.). Často se vyskytuje kombinace nezáměru se závislostmi na návykových látkách a s násilím v rodině. Důsledkem je ohrožení zdraví dítěte, opoždění vývoje a psychická deprivace (Sobotková, 2010). Profesor Matějček také říkával, že zájem o dítě se projevuje ve zcela konkrétních krocích, které rodiče dělají k nápravě svého života – ne ve slibech. To je potřeba mít na paměti, když se rodičům opakovaně dává šance, aby se stali dobrými rodiči, a dětem mezitím čas běží.

Druhý výzkum měl za cíl porozumět do hloubky zkušenostem a potřebám mladých dospělých lidí vychovaných v dlouhodobé pěstounské péči. Podrobněji jsem o něm psala v říjnovém čísle tohoto časopisu v roce 2017 a je vydán knižně (Sobotková, Očenášková, 2013). Vyberu jen jedno z mnoha zjištění, které jsme nazvali „Co děti v pěstounské péči nejvíc potřebují.“ Účastníci výzkumu se na základě osobní zkušenosti vyjádřili takto: Děti především potřebují být v rodině bezpodmínečně přijaté, cítit se bezpečně a být si jisté láskou pěstounů. Potřebují, aby na ně pěstouni měli dostatek času, aby k nim přistupovali individuálně a spravedlivě, měli o ně aktivní zájem, naslouchali jim, vyjádřili pochvalu a ocenění, a aby se chovali přirozeně. To je v souladu nejen s poznatky profesora Matějčka, že dítě potřebuje stále a citově vřelé prostředí, ale i ve shodě s řadou novějších zahraničních výzkumů (jsou uvedeny ve zmíněné knize). Střídání prostředí a osob vyvolá pocit nejistoty a nedůvěry, který se může táhnout po celý život.

Třetí výzkum byl realizován psychology ze Sekce pro náhradní rodinnou péči při Českomoravské psychologické společnosti (Bělská, Jeníčková, Sobotková, 2019). Ohledně pěstounské péče na přechodnou dobu jsme zjistili řadu alarmujících skutečností, například že děti zůstávají u přechodných pěstounů

příliš dlouho, jejich situace je řešena pomalu a děti jsou pak vystaveny velkému stresu při ztrátě navázaného blízkého vztahu s pečující osobou. Děti starší šesti let často nemají po přechodné pěstounské péči kam jít. Stává se, že jsou vraceny „na zkoušku“ do biologických rodin, jejichž fungování se nezlepšilo, ale i zpět do ústavu, protože dlouhodobých pěstounských rodin je nedostatek. I tento výzkum byl zaměřen tak, aby jeho výsledky měly potenciál zlepšovat praxi pěstounské péče ve prospěch dětí.

Závěrem

Oblast náhradní rodinné péče je dynamická a proměnlivá. Přesto by se to, co se osvědčilo, mělo zachovat a rozvíjet. V zájmu dětí je to zejména dlouhodobá pěstounská péče. A sdružení pěstounských rodin je organizací, která celou dobu své existence dlouhodobé pěstouny a jejich přijaté děti podporuje a udržuje tak odkaz profesora Matějčka stále aktuální.

doc. PhDr. Irena Sobotková, CSc.

Zdroje:

- Bělská, S., Jeníčková, N., Sobotková, I. a kol. (2019). *Pěstounská péče na přechodnou dobu v současné praxi náhradní rodinné péče: Výsledky průzkumu psychologů Sekce pro náhradní rodinnou péči. E-psychologie [online], 13(2), 58-62. Dostupné z: https://e-psycholog.eu/pdf/Belska_etal_zp.pdf*.
 Matějček, Z. (2004). *Základní teze k péči o dítě (nejen) do tří let věku bez rodinného zázemí z hlediska dětské psychologie. (Ne publikovaný rukopis)*.
 Sobotková, I. (2010). *Biologické rodiny dětí, které jsou navrhovány do náhradní rodinné péče. E-psychologie [online], 4(1), 51-57. Dostupné z: <http://e-psycholog.eu/pdf/sobotkova.pdf>*.
 Sobotková, I., Očenášková, V. (2013). *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti. Olomouc: Univerzita Palackého*.

Jak být dobrým pěstounem?

Byl jsem osloven napsat něco o vývoji pěstounské péče u nás u příležitosti výročí 25 let působení Sdružení pěstounských rodin. Tímto bych Vám v první řadě moc rád pogratuloval k tomuto krásnému výročí a popřál vše nejlepší do dalších let a děkuji za to, co jste pro pěstounské rodiny i celý systém u nás udělali.

Když jsem se nad vývojem pěstounské péče za posledních dvacet let zamýšlel, běžela mi hlavou spousta vzpomínek. Na pěstounské rodiny, které se scházely, přátelily a vzájemně se podporovaly. Na organizace, které se snažily pěstounům nabídnout podporu, informace a místo, kde se mohou potkávat a sdílet své zkušenosti. Myslím na spoustu úžasných pěstounů a na příběhy jejich dětí. Na to, jak překonávali všechny překážky, které je potkávali. Také vzpomínám na pěstounské rodiny, ze kterých děti musely bohužel z různých důvodů odejít a na všechny ty bolesti a křivdy s tím spojené. A zamýšlím se nad tím, jak je možné takovým situacím co nejvíce předcházet. Tento příspěvek bych proto rád věnoval právě zamýšlení nad tím, co je předpokladem úspěšné pěstounské péče. V praxi se občas potkávám s rozdílnou představou o tom, co je to dobrá pěstounská péče. A bylo by jistě také zajímavé zamýšlení nad tím, co je dobrá práce doprovázející organizace, OSPOD nebo kraje. To nejdůležitější je, aby to všechno spolu dobře spolupracovalo a tvořilo jeden tým okolo dítěte. Pojdme ale zůstat u pěstounů, a třeba to pak posuneme dál ☺. Pěstouni jsou totiž ten nejdůležitější článek řetězce, bez nich to prostě nejde.

Potkávám se s pěstouny, na kterých vidím a cítím, že to mezi nimi a dětmi běží zcela přirozeně. Je krásné vidět, jak to mezi nimi funguje, jak se mají rádi a děti se cítí bezpečně. Nikdy to ale není pořád zalité sluncem a většinou občas přijdou i mraky. Potom hledáme, co dělat jinak, co změnit, v čem je problém. Být pěstounem je velmi náročná

role a mnoho lidí si během tohoto hledání sáhne až na své osobní limity. Píšu to i ze své zkušenosti jako pěstouna. Je nutné, aby ti, kteří chtějí být pěstouny, dobře zvažovali, co jsou jejich silné stránky a kde jsou případná rizika, a proto procházejí přípravou a posouzením jejich pěstounských kompetencí. Mít k dispozici popsané kompetence a dovednosti potřebné pro práci pěstouna, může pomoci samotným pěstounům, ale i doprovázející organizaci nebo OSPOD udělat si pravidelnou revizi toho, v čem jsme se zlepšili, co můžeme dále posílit, a kde už jsme na hranici svých možností. Sebereflexe a vědomí svých silných i slabých stránek je jedna z důležitých dovedností pěstounů.

Pojmenovat jednoduše a srozumitelně kompetence a dovednosti, které jsou k pěstounství důležité, není jednoduché, ale pojdme to zkusit. Vlastně jsme se tím hodně zabývali už před deseti lety, kdy jsme v Amalthee pracovali na metodice nového pojetí příprav k pěstounství a tvořili publikaci pro zájemce o náhradní rodinnou péči. Rád bych se k tomu teď vrátil. Považuji za důležité pojmenovávat potřebné kompetence pro pěstounství už při vyhledávání zájemců o pěstounskou péči, pracovat s nimi v přípravách a odborném posouzení a navázat při následném doprovázení pěstounů.

Co to znamená být dobrým pěstounem?

Vytvořit dítěti bezpečný a láskyplný domov. Rozumět dítěti, i když jeho chování může být těžké pochopit a zvládnout jej. Být odolný a flexibilní. Nemít předsudky a brát dítě takové, jaké je. Mít dostatek trpělivosti a smysl pro humor. Být schopen a ochoten k týmové spolupráci. Reflektovat své postoje a motivace. Dále se vzdělávat a pracovat na svém seberozvoji.

Považuji za podstatné zejména to, že o svém pěstounství přemýšlíme, mluvíme s ostatními, reflektujeme své jednání a tím se posouváme dál. Asi všichni jsme si někdy prošli zážitkem toho, že naše neadekvátní reakce na dítě

nebyla o dítěti, ale byla za tím naše únava, frustrace, bezmoc či citlivé místo z naší minulosti. Podívat se na to a porozumět tomu, je těžké, ale zároveň úlevné. Nástrojů, jak se podívat na svoji minulost a na to, co mi může být v pěstounství překážkou nebo oporou, je několik. Např. AAI dotazník „Adult attachment interview“, screening ACE „Adverse Childhood Experiences“ – adverzní dětské zkušenosti, ale i strukturovaný rozhovor s pracovníkem z příprav, či v rámci doprovázení. Je dobré začít u sebe, pak totiž budeme schopni lépe porozumět potřebám dítěte.

A jak se dívat na to, jak mi to jde s dítětem?

V oblasti péče o dítě sledujeme to, jestli umíme podporovat dítě v emocionálním, sociálním a fyzickém vývoji (adekvátně věku, zdravotnímu stavu, životnímu příběhu apod.). Jestli dokážeme mít akceptující a trpělivý přístup k dětem s těžkou minulostí, zda máme schopnost přijmout dítě do rodiny a přizpůsobit život této situaci. Zda umíme naslouchat a jsme otevření potřebám dítěte, máme představu o tom, jaké potřeby je u dětí třeba naplnit adekvátně věku a v kontextu s jejich adverzní dětskou zkušeností.

V oblasti vytvoření bezpečného rodinného prostředí se můžeme dívat na to, jestli náš domov je uzpůsobený potřebám členům rodiny, zejména dětem v různé fázi vývoje, jestli členové rodiny mají v domácnosti dostatek soukromí nebo vlastního prostoru. Zda do domácnosti nepřicházejí často neznámí lidé, jestli je vytvářeno povědomí o specifických potřebách dětí v oblasti jejich pocitu bezpečí a potřeby soukromí. Jestli dobře naplňujeme potřebu bezpečného místa pro dítě.

V oblasti spolupráce je důležité to, jak jsme otevření a schopní spolupracovat s odbornými pracovníky a aktivně se účastnit plánování a podpory zdravého vývoje dítěte, jestli máme povědomí o možnostech spolupráce s doprovázející organizací i s externími odborníky a jsme ochotni s nimi spolupracovat. V oblasti komunikace se můžeme podívat na to, jak jsme schopni být otevření, autentičtí, empatičtí a naslouchající. Jak podporujeme v rodině zdravou komunikaci, sdílení, spo-

lečné rodinné rituály, vymezování hranic, srozumitelná pravidla a zda používáme vhodné rodičovské strategie (bez používání fyzických trestů). Ale také to, jak jsme schopni zachovat důvěrnost a snést konstruktivní kritiku, jak jsme otevření směrem k doporučením a jiným názorům, jak se stavíme ke konfliktům a jak je následně řešíme a v neposlední řadě to, jestli jsme schopni komunikovat s biologickou rodinou dítěte bez tendence ji hodnotit nebo devalvovat.

V oblasti vzdělávání a dalšího osobnostního rozvoje se můžeme dívat na znalosti a povědomí o attachmentu, fázích vývoje dítěte a jejich specifikách, o raném vývojovém traumatu, adverzní dětské zkušenosti a dalších tématech NRP. Je důležité, abychom byli ochotní se dále vzdělávat, a také si odpočinout a starat se o své zdraví a zdroje.

Můžeme se také dívat na naše osobnostní rysy, jako je – schopnost vyrovnávat se přiměřeně se zátěží a nároky, schopnost hravosti a tvořivosti, kreativního přístupu a schopnosti sám sebe motivovat. Schopnost udržovat v rámci rodiny i širší sociální vztahy, požádat o pomoc či spolupráci nebo porozumět vlastním emocím a jejich zvládnutí. Dále sem může patřit naše vnímavost k emocím druhých lidí, stabilní hodnotová orientace a respekt k hranicím svým i druhých lidí.

Není toho rozhodně málo. Skoro to vypadá, že by pěstouni museli být nadlidmi a supermanky. Nehledejme však v sobě ani u druhých dokonalost, ale schopnost věci nahlížet, reflektovat a posouvat dál. Člověk, který má svůj příběh či těžký zážitek z minulosti zpracovaný, může stát velmi pevně vedle dítěte a být mu oporou s velkým porozuměním.

Jsem si vědom, že toto vše dělat a reflektovat v běžném životě není jednoduché. Jsem ale přesvědčen, že pokud bychom se u toho alespoň jednou ročně mohli v rámci našeho pěstounství zastavit, zjistíme, jak se v pěstounství posouváme, kolik věcí nám jde a kolik jsme už toho odpracovali – pro sebe i pro naše děti.

David Svoboda,
ředitel Amalthea z.s.

Třicet let pěstounské péče u nás

Když jsem dostala za úkol, napsat zamyšlení na toto téma, věděla jsem, že to bude můj velmi osobní pohled. Pohled psycholožky Rodinné poradny v Plzni, usilující u nás o změny v pojetí náhradní rodinné péče po revoluci. Od roku 2010 jsme v Plzni otevřeli Poradnu pro NRP jako další pracoviště SPR Brno.

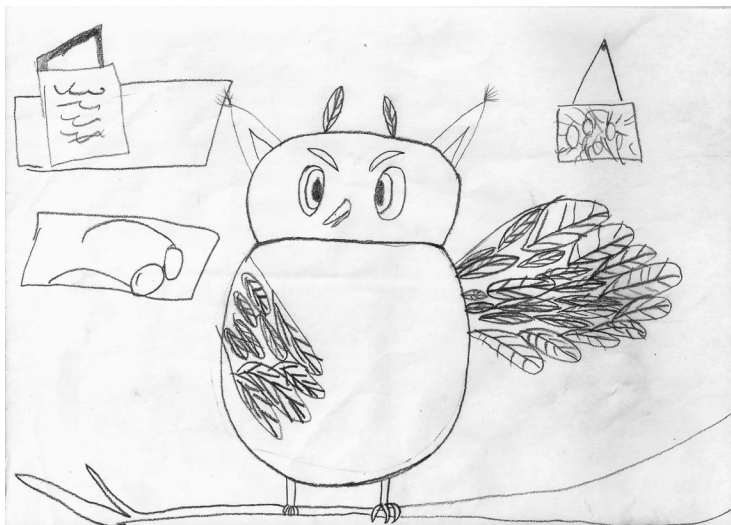
Troufám si říct, že pohled na pěstounskou péči byl tehdy velmi odlišný od současného. V povědomí nejen laické, ale i odborné veřejnosti bylo pěstounství bráno jako jakási forma nebo předstupeň osvojení a příliš se to nerozlišovalo. Jakmile však vznikla možnost vyjet do zahraničí a jakmile k nám začali přijíždět evropští odborníci, snažili jsme se inspirovat především v Bavorsku, v Rakousku i ve skandinávských zemích.

Ze své dosavadní psychologické praxe jsem nutně změny viděla především v míře profesionalizace pěstounství. S tím souvisí samozřejmě požadavek na vzdělání pěstounek a pěstounů a také výše peněžité odměny za práci. To se v poslední době zlepšuje.

Co se bohužel nezlepšuje, je dle mého názoru prestiž a společenské uznání práce pěstouna. Pravidelně poslouchám stesky pěstunek a pěstounů na předsudky a odsudky okolí, na nezáměr úřadů a politiků. I proto ubývá žadatelů o pěstounství.

Další problém vidím jako systemická rodinná terapeutka v pohledu na míru uzavřenosti či naopak otevřenosti pěstounského rodinného systému. Z hlediska prospěšnosti pro přijaté dítě považuji za potřebné, aby vyrůstalo ve stabilní, do značné míry uzavřené rodině, ve které se bude cítit co nejbezpečněji. Pohled na to, jaká míra vstupování různých kontrolních či doprovázejících osob zvenčí do pěstounské rodiny je ještě pro dítě únosná, se v průběhu let střídavě mění. Souvisí s tím také uplatňování „práva“ biologických rodičů na kontakt s dítětem svěřeným do pěstounské péče. Toto je v posledních letech předmětem mnoha sporů, bohužel většinou nevyhrává zájem dítěte.

PhDr. Nina Vodičková

Ohlédnutí sociální pracovnice

Svůj profesní život jsem měla zcela orientovaný na oblast sociálně právní ochrany dětí celých čtyřicet čtyři let. Když jsem v roce 1988 nastupovala na náhradní rodinnou péči, netušila jsem, jak hluboce mě práce s dětmi a náhradními rodiči zasáhne.

Když jsem začínala, většina pěstounů měla tzv. klasickou pěstounskou péči – děti z dětských domovů, příbuzenská péče byla spíše výjimkou, dnes je to spíše naopak. Hodně záleželo na vztahu a přístupu sociálních pracovníků k pěstounům, doprovázení bylo minimální, spousta pěstounů se prokousávala složitou situací při přijetí dítěte sama. Postupně se rozšiřovala péče odborníků, většinou ale se problémy řešily, až když nastaly a příprava pěstounů byla spíše individuální. Zavedení odborné přípravy pro budoucí rodiče bylo velmi významným krokem. Několik let jsem byla v odborném týmu pro přípravu žadatelů. Informace a zkušenosti získané na přípravách mi hodně pomohly více chápat situace žadatelů – budoucích pěstounů a osvojitelů. Dalším významným posunem pro zkvalitnění péče a práce s náhradními rodiči bylo uzavírání dohod a doprovázení pěstounů. Zapojení širšího okruhu odborníků a pomoc při přijímání dětí hodnotím z pozice sociální pracovnice velmi kladně. I když jsem si z počátku nedokázala představit, co vše toto doprovázení bude obnášet, život ukázal, že to byl krok správným směrem. Přijetím zákona o krátkodobé pěstounské péči bylo dalším krokem hlavně pro rychlé řešení situace dětí, které by jinak skončily v dětských domovech. I když někdy je po byt v dětském domově pro dítě vhodnějším řešením jeho situace. Práce s pěstouny pro krátkodobou pěstounskou péči má trochu jiný charakter, hlavně proto, že se často řeší osud dětí s pěstouny, s rodiči, s dalšími

příbuznými, což kladé vysoké nároky na pěstouny i na odborníky, kteří je doprovázejí. Prostě pěstounská péče se pořád vyvíjí, získávají se zkušenosti z jiných zemí, některé situace se v zahraničí řeší jinak, ale podstata zajištění péče o děti, které třeba i krátkodobě přišly o své rodinné zázemí, zůstává.

Krátkou úvahu o pěstounské péči dříve a nyní zakončím zmínkou o jedné oblasti, která pro mě byla velmi významná. Před třiceti lety jsem začala jezdit na letní tábory, které pořádal hodonínský Unisport. Dva týdny strávené s dětmi bývaly velmi zajímavé. Vlastně stále jsou, protože i když si již užívám důchodu, na tábory pořád jezdím. Na tábory jsem brala děti z pěstounských rodin, většinou našich, brněnských, ale byly tam i děti z Hodonínska. Tábory jsem zajišťovala organizačně, tvořila programy, sháněla odměny, a pak jsem dětem na táboře vařila samé dobroty.

Děti z pěstounských rodin jsem znala z návštěv v rodině, ze škol, ale strávit s nimi čtrnáct dní na táboře, mi ukázalo hodně neznámého, často skrytého za zdmi jejich domovů. Osudy dětí byly různé, ať děti žily u příbuzných nebo u cizích rodičů. Dodnes si pamatuji na dvě sestry, které krátce byly v pěstounské péči u tety. Doma měly dost kruté podmínky, hodně strádaly, a proto přišly do výchovy tety. Dívky byly šikovné, milé, vděčné za pochvalu. Přišel poslední večer, seděli jsme u táborového ohně, vyhodnocovalo se dění na táboře a odměňovalo. Dětem jsme nakoupili drobné dárky. Na jedinou obě dívky se daly do pláče a nebyly k utišení – Olinko, my jsme nikdy nedostaly žádné dárky. Dodnes, když si na jejich slova vzpomenu, tak mi naskočí husí kůže. Někteří vedoucí se i po letech ptají na děti, jejich osud, jak se mají, s některými jsou v kontaktu i nadále.

V tomto roce jsme dlouho nevěděli, jestli se tábor uskuteční. Nakonec vláda tábory povolila, a tak jsem odjížděla a doufala, že nikdo neonemocní a vše proběhne v klidu.

Tábor se konal za zprůsvětlených hygienických podmínek, děti byly úžasné a vedoucí také. Někdy nebyly mezi nimi a dětmi rozdíly, hráli si a „blbli“ s dětmi i sami mezi sebou. Počasí nám moc nevyšlo, hodně pršelo, ale spokojenost přesto byla veliká. Hra o superhrdinech a ochraně Země byla tak trošku symbolická. Od zimy jsem pro všechny háčkovala postavičky superhrdinů – aven-

gers. Všech padesát postavíček se podařilo. Úsměv na tváři, rozzářené oči a objetí jsou nejlepším poděkováním – to jsou důvody, proč na tábory jezdím, a když seberu sílu, pojedu znovu.

Končím krátké ohlédnutí za svým profesním životem. Svou práci jsem brala spíše jako poslání a doufám, že jsem za sebou nechala dobře vykonané dílo a pomohla dětem a rodinám.

Vaše
Olga Dofková,
sociální pracovnice ve výslužbě

Ušli jsme kus cesty. I systém pokročil, našťastí.

O pěstounskou péči jsme se začali zajímat v roce 1997. Prvním impulsem byly pořady o dětech, které vyrůstají v ústavní výchově (Co je to doma režisérky Ljuby Václavové) a články v časopisech, které popisovaly osudy pěstounských rodin. Přišlo nám to krásné. Koupili jsme si knížku Jako stromy bez kořenů, a všechno nám najednou začalo dávat smysl.

Děti potřebují žít v rodině. Mít svoje místo, které v osmnácti nikam nezmizí. Mít svoje lidi, kteří se vždycky kousek poposunou, aby se vešly ke stolu. Mít možnost být sám sebou, se svými radostmi a smutky, se svými dobrými i špatnými náladami. Být někde Doma.

A tak jsme se stali pěstouny. Podali jsme žádost, potkali se s jedním fousatým psychologem a obdrželi papír, že jsme vhodní pro pěstounskou péči. Žádné pochybnosti, žádná příprava. Naše děti nikdo neviděl. Byli jsme zvědaví, tak jsme se ptali. Jezdili jsme na akce pořádané dětskými domovy, vnutili jsme se na setkání pěstounských rodin. Navštívili jsme dětský domov a kojenecký ústav – protože jsme si o to řekli. Bylo to pro nás důležité.

Helenku jsme si přivezli v prosinci 1997, devět měsíců od podání žádosti. Přišlo nám to symbolické.

Po počátečních líbánek a radosti, že je s námi, nastal nekonečný maratón hledání podpory a služeb. Přijetím dítěte se nad námi zavřela voda. Neproběhlo žádné adaptační období, prostě nám ji ukázali a po hodině nezbytných formalit s námi odjela domů. Už napořád.

Když jsme se pídili po tom, kdo by nám mohl pomoci s jejími projevy a chováním,

narazili jsme na krčení ramen. A otázku, jestli si to tedy ještě nechceme rozmyslet. Nechtěli jsme si to rozmyslet, chtěli jsme pochopit, co prožívá, chtěli jsme rozumět naší situaci, jí samotné i svým zmatkům, které zákonitě přišly. Musely přijít. Chybělo nám společných dlouhých osm let – osm let, kdy jsme se pohybovali každý v jiném vesmíru. Myslím si, že si musela mezi námi připadat velmi osamělá. Mnohokrát jsme se v té době radili s paní ředitelkou z dětského domova. Byla naší jedinou kotvou, i když velmi často nám pomoci neuměla. Zkoušeli jsme hledat psychology, poradny, pátrali jsme po zkušenostech jiných pěstounů. Nebylo to vůbec snadné – první počítač jsme koupili v roce 2001 a o internetu jsme tehdy neměli ani tušení. Neměli jsme v té době ani mobilní telefon. V dnešní době to jsou nepředstavitelné limity, ale tehdy to byla skutečnost.

Přípravy žadatelů začaly být samozřejmostí až po novele zákona v roce 2004 (myslím). Tehdy jsme se aktivně účastnili setkávání se zájemci, chtěli jsme, aby měli informace a kontakty, aby měli lehčí start – oni i jejich pěstounské děti. Jezdili jsme na dovolené s pěstouny a sbírali zkušenosti.

V roce 2003 jsem začala psát o našem příběhu na server www.rodina.cz. Moje články v roce 2006 vydalo nakladatelství V.U.G. pod názvem Domov je místo, odkud tě nevyhodí. Od této doby se na nás začali obracet jak pěstouni, tak zájemci o pěstounskou péči, a náš domov se tak často stával místem prvního „služeb pro pěstouny“, či spíše poradnou. Viděli jsme, kolik pěstounů opravdu potřebuje podporu, pomoc,

služby – a uvědomuje si to. Nechtějí „si to ještě rozmyslet“, chtějí rozumět.

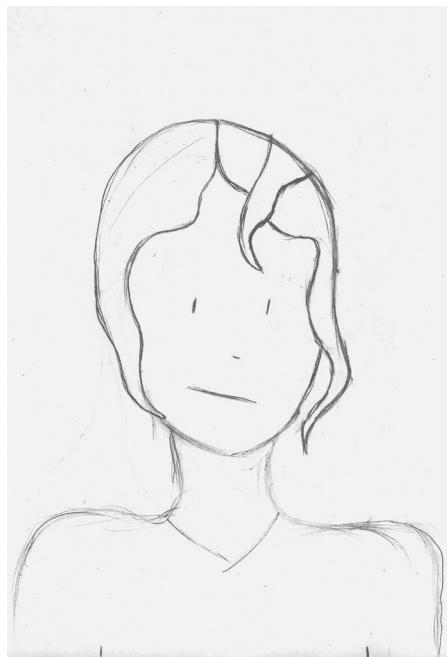
Proto jsem se aktivně zajímala o první transformační krůčky. Přála jsem si, aby se systémem změnil, aby byl přátelský, aby dokázal rozsvítit potřeby dětí do více pater. Pěstouni dávají dětem tu širokou základnu, pevnou půdu pod nohama, vztah – to je základ. Ale není nutné a často ani v jejich silách, aby současně plnili roli terapeutů. Dnes vidím, že se mnoho změnilo k lepšímu. I když stále vnímáme nedostatky a slabiny, musím konstatovat, že od novely zákona o SPOD v roce 2013 se mnoho věcí, které pro nás byly nedostupné až sci-fi, se dnes stalo samozřejmostí. Např. když jsme měli u jednoho z našich pěstounských dětí obavy o bezpečnost ze strany biologického otce, který se choval agresivně, a chtěli jsme, aby kontakt probíhal na úřadě, dostali jsme odpověď, že úřad na tyto kontakty není zařízen. No, my jsme na to taky nebyli zařízeni, ale to nikoho nezajímalo. Tehdy se i naši sousedi pozastavovali nad tím, proč si tak komplikujeme život. Jestli to opravdu máme zapotřebí, vždyť přece nemusíme mít ty děti doma. Možná se trochu i báli, aby se kvůli našim dětem nestahovaly do jinak klidné obce „divné existence“. Ale systém NRP byl tehdy nastaven způsobem, který nejlépe vystihuje slovo „žadatelé“ – vy o něco žádáte, prosím, tady to máte, vy jste to chtěli, tak si to vezměte, a hlavně nás tím neobtěžujte. Je to vaše rozhodnutí, vaše věc. Dnes se mohou odehrávat kontakty dětí s biologickými rodiči v bezpečném prostředí mimo prostředí pěstounské rodiny, s mediátorem a jasně danými pravidly, a nikoho to nepřekvapuje.

Dalším velkým pokrokem je provázení pěstounskou péčí, respitní pobyty pro děti, setkávání pěstounských rodin v rámci klubů, společných pobytů, s možností sdílení svých příběhů, lepší dostupnost služeb – to vše nám v určitých fázích našeho pěstounství bolestně chybělo.

I jiné věci, které dnes možná považujeme za samozřejmé, dříve nebyly – důchodové pojištění pro pěstounky, které kvůli počtu či náročnosti dětí rezignovaly na svoje pracovní uplatnění. Sjednocení odměny pro pěstouny (dříve se odměna od počtu tří dětí v pěstounské péči odvíjela od toho, jestli pěstounka pracovala nebo byla s dětmi doma), a také její navýšení. Vytvoření podmínek pro přechodnou pěstounskou péči. Summa summarum: Za těch posledních dvacet tři let, co jsme vklouzli do pěstounských bot, jsme jako společnost ušli pořádný kus cesty. A pořádný kus nás ještě čeká...

Dagmar Zezulová

PS: Navzdory tomu, že jsme v průběhu našich pěstounských let leckdy tápali, vyrostli ze všech našich dětí prima lidi. © Pořád ještě si myslím, že nejdůležitější je být někde Doma.

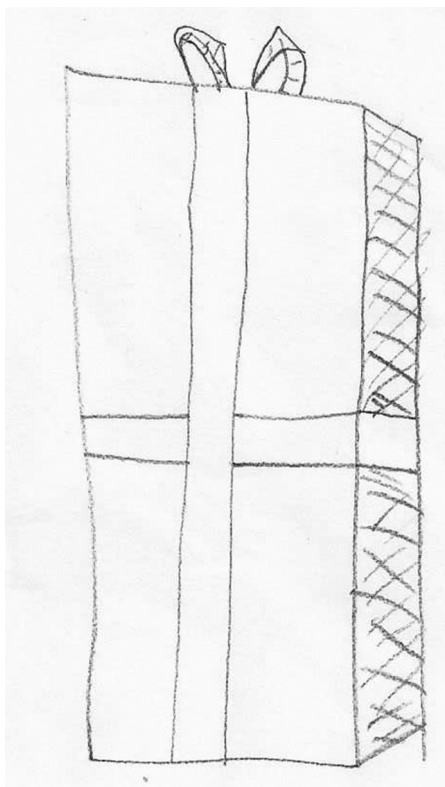
Osm dětí a dvacet let zkušeností

Před dvaceti lety jsme s manželem začínali s pěstounskou péčí. Původně jsme chtěli přijmout dítě do adopce. Nabídl nám však holčičku, která nebyla právně volná. I když on tenkrát ten rozdíl mezi adoptí a pěstounskou péčí nebyl tak velký. Dali nám dítě, k němu pěstounské dávky opravdu jen symbolické, a starejte se o něj, jako by bylo Vaše vlastní. Alespoň my jsme to takto vnímali. Nebyly žádné přípravy pro žadatele o pěstounskou péči, jen prověřování žadatelů. Chyběly informace, média tato témata nezajímala a internet teprve začínal. Jednou za půl roku nás navštívila sociální pracovnice, kterou jsme díky jejímu přístupu ani nevnímali jako kontrolu, spíš jako podporu a dostalo se nám od ní pochopení, které nám někdy v okolí scházelo.

Až do roku 2013 nebyla pěstounská péče výrazně podporována státem. Ve společnosti pořád převládalo mínění, že stát se prostřednictvím dětských domovů o tyto děti postará lépe než placení pěstouni. Ani dnes, a tenkrát už vůbec, nešlo vykonávat pěstounskou péči jako výdělečnou činnost. Pěstounky, které celodenně pečovaly o svěřené děti a nemohly do zaměstnání, byly ženami v domácnosti. Doba strávená doma s dětmi se jim nezapočítávala do důchodu. Takové ženy byly v minulém režimu považovány spíše za lidi, kteří žijí na úkor socialistické společnosti. Ani po sametové revoluci se finanční podmínky nijak nezlepšily. První vlašťovkou byl až rok 2006, kdy se mimo jiné uzákonila přechodná pěstounská péče, ale bez vhodného finančního zabezpečení. Zvláštní odměna pěstouna byla v zákoně jen pro ty pěstouny, kteří se starali alespoň o tři děti nebo jedno dítě se zdravotním postižením. Jejich odměna byla považována za plat, ze kterého se odvádělo zdravotní a sociální pojištění, jak je tomu i dnes.

Ještě jedna zvláštní kategorie pěstounů tenkrát existovala, a to statut zařízení pro výkon pěstounské péče. Tento statut většinou obdrželi ti pěstouni, kteří se starali o více dětí. Nebyl však na to žádný zákonný nárok, tak se této výsady dostalo jen omezenému počtu pěstounských rodin. Klasickým příkladem tohoto typu byly vesničky SOS. Zřizovatel, kterým kromě organizace SOS vesniček tenkrát byly většinou okresní úřady, takové vícečetné rodiny finančně podporoval např. vybavením dětských pokojů, přispíval na provoz domácnosti nebo platil pomoci v domácnosti. Velkou finanční pomocí pro pěstouny byla také podpora nadací Rozum a Cit a později vzniklé nadace J&T. Děti se do pěstounské péče se většinou umísťovaly spíš dál od bydliště rodičů, aby rodiče neměli tolik možností zasahovat do výchovy a péče pěstounů. Měli jsme štěstí na biologické rodiče našich dětí. Všichni nás respektovali a byli rádi, že je o děti dobře postaráno. Takových těch planých slibů ze strany biologických rodičů, že si je vezmou zpět, byly naše děti ušetřeny. Přicházely k nám z kojeneckých ústavů, kde většinou bydlely od narození, v batolecím věku a se svými rodiči nežily. Nás s manželem přijaly jako svoji mámu a svého tátu, a tak nás berou dodnes. Po celou dobu však od nás měly informace o své historii a původu. Nyní, v dospělosti, jsou některé se svými biologickými rodiči v kontaktu, nicméně fakt, že se s rodiči v dětství nestýkaly, považují dodnes za výhodu. Také jsme neměli problém se změnou příjmení přijatých dětí. Bylo jejich přáním, aby měli s ostatními sourozenci stejné příjmení. Znamenalo to pro ně utvrzení, že do naší rodiny patří, a že i okolí je takto přijímá.

A jak to bylo s příchodem dětí do naší rodiny? Tak to zazvonil kouzelný telefon, jedna fotka dítěte a pár kusých informací, a už se jelo do příslušného kojeneckého ústavu. Tam nám poskytli pár dalších informací a už jsme se seznamovali formou návštěv. Ty informace o dítěti byly většinou ve stylu co jí, jak spí a velikost oblečení. Obvykle při druhé návštěvě jsme si dítě odváželi domů. Za pomoci personálu jsme dítě celé vysvlékli

a oblékli mu naše dovezené oblečení včetně plíny. Málokdy se stalo, že by dítěti dali do ruky nějakou jeho oblíbenou hračku. Odvážely si jen hračky, které jsme mu/jí věnovali při první návštěvě. Také fotografie chyběly. Těch bylo velmi málo. A tak se nám těžko dařilo zmapovat začátek života našich dětí. Co měly všechny naše děti společné, byly důsledky ústavní deprivace. Přece jen, jak jsme si postupně uvědomovali, byly v něčem uvnitř jiné.

Povinné vzdělávání pěstounů nebylo a nebylo ani moc odborníků, kteří by se oblasti náhradní rodinné péče věnovali. Ale už tady byly organizace: v Praze Středisko náhradní rodinné péče a Nadace Rozum a Cit, v Brně Sdružení pěstounských rodin. Kdo hledá, najde, a tak se nám skutečně dostalo tolik potřebné podpory a péče. Všechno však stálo a padalo na naší aktivitě a úsilí, se kterým jsme tato témata hledali. Jezdili jsme na různé pobyty pro pěstouny, kde bylo postaráno nejen o děti, ale při společných večerech i o pěstouny. Zde se odehrávalo vzájemné sdílení a získávaly se rady od různých odborníků. Scházeli jsme se s pěstouny napříč celou republikou a vznikala nová přátelství. To oceňuji i naše přijaté děti. Pokud mám posoudit, která doba pro pěstouny a jim svěřené děti byla lepší, tak je to ta dnešní. Rozšiřuje se totiž ve společnosti vědomí, že pěstouni přinášejí opravdové hodnoty a pěstounská péče je nedílnou součástí dneška, že to není výmysl několika nadšenců, kteří chtějí změnit svět trochu k lepšímu a takto pomoci nějakému člověku.

manželé Striovi,
tři děti adoptované a pět v pěstounské péči

Kniha pěstounských příběhů zatím alespoň na webu

Po pěti letech jsme se opět rozhodli vydat knížku příběhů pěstounských rodin. Tentokrát jich bude dvacet pět, stejně jako „odsloužených“ let SPR. Některé příběhy navazují na ty minulé, některé jsou úplně nové. Rozhodně to ale bude poutavé čtení. Kdo by si rád nepřečetl příběhy ze skutečného

a mnohdy zapeklitého života, že. Snažili jsme se, aby kniha vyšla na jaře, ale koronavirus překazil i toto úsilí. Během podzimu ji tedy umístíme na naše webové stránky pěstouni.cz, ale pro začátek vám na následujících stránkách přinášíme jeden příběh jako „ochutnávku“.

Lenka Pospíšilová

DARÝ SE PŘECE NEVRACEJÍ.

Pokusím se napsat náš příběh. Někdy mi připadá strašně dlouhý a mám pocit, jako bych svoje holky znala odjakživa. Jindy mi zase přijde strašně krátký. Ty dny a týdny a roky s nimi byly tak nabitě událostmi, dojmy a pocity, že jsme jimi doslova proletěly. Tedy alespoň já. Ve skutečnosti znám Lucku a Ajku téměř pět let, z toho téměř čtyři roky žiji u mě. Teď patnáctiletou Lucku mám v pěstounské péči, postižená Ajka je již zletilá a jsem její opatrovníci. Před dvěma měsíci jsme si přibraly pětiletou Barborku. Moje cesta k holkám byla tak trochu krkolomná a někdy vedla dost nepředvídatelnými zákrutami – mimo jiné i přes Londýn a přes Brusel...

V něčem se náš příběh bude možná lišit od většiny ostatních. V době, kdy jsem holky poznala, jsem žila sama. Vlastní rodinu jsem tak nějak nestihla, i když jsem si už od dětství představovala, že jednou budu mít hodně dětí. Jenže člověk miní... Po vysoké škole jsem odjela do Anglie jako au-pair. Myslím, že hlavním důvodem byla touha uniknout práci v lékárně. Farmaceutickou fakultu jsem vystudovala na přání rodičů, ale nic mě k tomu oboru netáhlo. Chtěla jsem pracovat s dětmi a zajímaly mě jazyky. Anglie oba mé zájmy naplnila vrchovatě. Angličtina mě moc bavila a naučila jsem se mluvit, myslím, velmi slušně. Doma jsem si s certifikátům udělala ještě státnici, a tak jsem definitivně unikla hrozbě lékárny. Začala jsem učit jazyky, a pak jsem se tak trochu náhodně dostala na základě konkurzu na Ministerstvo zahraničních věcí. Devět let jsem měla práci, kterou mnozí považují za velmi atraktivní. Pět z těchto devíti let jsem strávila v Bruselu, na Delegaci ČR při NATO. Pracovní náplň byla opravdu velmi zajímavá a získané zkušenosti k nezaplacení, ale celou dobu mi tak nějak chyběla

práce s dětmi, o které jsem vždycky snila. A tak jsem si začala dálkově dodělávat speciální pedagogiku. Když se můj zahraniční pobyt chýlil ke konci, koupila jsem si z našetřených peněz byt v Kladně, speciální pedagogiku jsem měla za půl roku dokončit, a už jsem věděla, že budu chtít z MZV odejít. Věděla jsem, že chci přece jenom zkoušet učit, i když se mě od toho moji rodiče, oba učitelé, snažili odradit.

A tak jsem přijela do Kladna a potkala jsem holky. Tedy vlastně Lucinku. Když na to vzpomínám, musím se smát. Někdy jsem totiž na setkáních pěstounů slychala nebo v literatuře četla, jak lidé poprvé potkali svoje dítě a prostě věděli, že je jejich tak nějak na první pohled... A můj první pohled byl tak trochu šok... Když jsem totiž táhla neskutečně těžkou přepravku se svými třemi kočkami do nového bytu, keclo před námi na dlažbu na bobek neskutečně zablácené a nečesané dítě v roztrhané teplákovce a začalo s námi nenuceně komunikovat: „Jééé, teto, ty máš krásný kočičky! Můžu za tebou někdy přijít a pohrát si s nima?“ Lucinka byla dítě ulice a vnutit se k někomu do bytu jí vůbec nedělalo problém. Bylo jí deset pryč a vypadala maximálně na sedm. Měla krásné rezavé vlasy, což jsem zjistila až po několika dnech, když jsem ji přinutila, aby se učesala. Nedala na mě nejapné výmluvy a začala mi denně zvonit u bytu. A po hře s kočičkami vždycky tak nějak nechtěla odejít... až jsem ji musela nabídnout večeři. Všim byla nadšená, všechno jí chutnalo. Nepřestávala jsem se divit, že ji nikdo doma nepostrádá. Věděla jsem už, že má doma otce a starší postiženou sestru, i to, že její matka nedávno zemřela. Podle jejího vzezření a stravovacích návyků jsem tušila, že ideální prostředí mít asi doma nebude, ale skutečný rozsah problémů jsem zjistila až mnohem později, a za poměrně dramatických okolností.

Tehdy jsem se hlavně bála, že mě její otec bude žalovat pro únos. Lucka u mě trávila každé odpoledne a každý den bylo těžší a těžší ji přesvědčit, aby odešla domů. Byla jsem v té době v pracovní neschopnosti, která se nakonec protáhla na několik měsíců. Důvodem byla zřejmě borelióza. Nechtělo se mi věřit, že Lucku doma opravdu nikdo nepostrádá, jak mi tvrdila, a trvala jsem na tom, aby svému otci řekla, kde tráví každé odpoledne. Nakonec se podařilo. Otec projevil zájem se se mnou seznámit a já prodělala zdvořilostní návštěvu v Lucinčině rodině, která pro mě znamenala naprostý kulturní šok. Netušila jsem totiž, že by někde mohla být taková špína. Byla jsem zvyklá na život se zvířaty, ale kobe-

rec s řadou starých psích hovínek byl i pro mě trochu silné kafe, netušila jsem, že je možné, aby dětský pokoj představovala komora se dvěma sraženými postelemi bez jakékoli další výbavy, netušila jsem, že Lucinčiny hračky sestávají ze dvou polámaných barbín a tří malých plyšáků (všechno darované od sousedů). Netušila jsem, že její otec je těžký alkoholik. Bylo ještě mnoho dalšího, co jsem netušila a v průběhu následujícího roku vždy s novými a novými otřesy zjišťovala. Nemohu se o všem rozepisovat, bylo by to na velmi dlouhé vyprávění. První návštěva pro mě znamenala v zásadě dvojí: za prvé uklidnění v tom smyslu, že Lucinku opravdu nikdo nepostrádá a nikomu

nevadí, že tráví své dny u mě (otec se vyjádřil velmi příznivě o tom, „že jsem se mu rozhodla s Luckou pomáhat“ – zajímavá formulace na to, že jsem ho viděla prvně v životě) a za druhé to, že mi s úlevou hodil na krk i její sestru Jarku, s tím, že je „trochu slabší ve čtení“, potřebuje se procvíčit a já mám na to školu. Musím upřesnit, že realita byla opět trochu jiná – osmnáctiletá Jarka nečetla ani nepsala. Nicméně holky ke mně od té doby chodily obě. A já byla vlastně ráda, protože po spatření prostředí, v kterém žily, jsem byla šťastná, že tam nemusí trávit tolik času. Věděla jsem už, že táta doma stejně není (buď práce, nebo

hospoda) a u mě jim snad bylo lépe než s partou na ulici. Pak jsem se rok snažila vytvořit jim doma prostředí, kde by se žít dalo. Otec se zprvu tvářil, že péči o holky pouze nezvládá, a tak jsem se naivně snažila pomoci. Časem jsem zjistila, že sponzorují rodinu, jejíž příjmy vysoce převyšují moje, a tím nepřímo sponzorují i kladenské hospody a výherní automaty. Časem jsem také zjistila, že s pomocí nebo bez ní, otec nemá zájem na změně svých alkoholických návyků. Přišlo období ošklivých scén, na které nerada vzpomínám. Otci se nějak přestalo líbit, že mě holky berou, že se ve všem zlepšily,

začal mě vyhazovat, Lucka se hroutila, zjistila jsem, že otcovy agresivní projevy byly v rodině i v minulosti běžnou záležitostí.... Zjistila jsem, že i v minulosti nabíral „známé“, kteří se mu o holky starali, a po čase je vyhazoval...

Po jedné obzvláště ošklivé agresivní scéně ke mně holky vlastně utekly. A pak už to byla záležitost „sociálky“ a soudu. Nejdřív to vypadalo beznadějně a nakonec to bylo tak rychlé, až se mi z toho točila hlava. To, o čem by se mi nikdy ani nesnilo, se stalo skutečností. Lucka mi byla svěřena do péče, Ajka do opatrovnictví. A já najednou měla dvě dcery.

Byly v mém životě doby, kdy jsem snila o práci v SOS vesničce nebo o adopci. Nevím proč. Přišlo mi to hrozně zajímavé. Četla jsem Matějčka a Koluchovou a vůbec všechny knihy, které byly na toto téma k sehnání. Ale nikdy bych si asi netroufla o pěstounskou péči požádat, kdyby mi Lucka takhle doslova nevběhla do cesty.

Teď jsem najednou na vlastní kůži poznala, jak se praxe liší od teoretické průpravy. Měla jsem vystudovanou speciální pedagogiku. Měla jsem načteno všechno možné. A nevěděla jsem vůbec, co mě čeká. Myslela jsem si, že přijetím holek skončí problémy, a ony vlastně začaly. Teprve jsem zjišťovala, jaký život tak dlouho žily, a jak je to ovlivnilo. S důsledky jejich traumat jsme se potýkaly v našem společném životě. A potýkáme se dodnes.

Bez pomoci naší skvělé a zkušené paní psychologky bychom to asi nikdy nezvládly. Vlastně ani nevím, jestli to zvládáme. Co je to zvládat? Ale vím, že jsem se od přijetí holek ani minutu nenudila, taky jsem se hodně nasmála a nabřečela.

Jednu věc vím jistě. Neměnila bych. Přes všechny problémy, přes všechny, někdy tak časté, frustrace to pozitivní, myslím, převažuje, a převažovat snad i nadále bude. Lucka teď půjde do osmé třídy. Ve třetí třídě propadla a teď v sedmé byla jedna z nejlepších, hraje na kytaru, jezdí na koni, ráda čte a je s ní ohromná legrace. Jarka (Ajka) se naučila číst, psát, jezdit na bruslích, plavat.

A já? Někdy mám pocit, že toho mám až nad hlavu, a někdy jsem strašně utahaná. Ale pořád mám někde pod tím pocit, že jsem nikdy nežila tak smysluplně jako právě teď. Právě proto jsem se rozhodla pro přijetí dalšího dítěte do pěstounské péče. Mám teď tři skvělé dcery – co si můžu přát víc? No, možná, abychom to všechno nějak přežily. Aby holky pořád věděly, že mají místo, odkud je nikdo nebude vracet. „A nevrátíš mě? Fakt ne?“ plakala vždycky Lucka, když něco provedla. Holky jsou pro mě velký dar a dary se přece nevracejí.

A ještě douška: Vždycky, když jsem snila o pěstounské péči, snila jsem o malinkých dětech. Nikdy bych nezvažovala přijetí většího dítěte. Ale teď jsem hrozně ráda, že holky tu šanci ještě dostaly a že já dostala šanci poprat se s něčím takovým. Není to legrace, výsledek je určitě nejistý. A někdy tak trošku doufám, že to nejhorší jsme si už odbyly, že největší nejistoty jsou už odmazlené, největší záplaty už našité... Kéž by... Ale ať už je to jakkoli, myslím, že se máme opravdu rády... (I když bych je někdy nejradši přetrhla.)

Hana B.
červen 2007

JÁ A MOJE ŽITÍ V MÉ A JEN MÉ RODINĚ

Je tomu už deset let, co mám svoji rodinu. Rodinu, ke které se dodnes ráda vracím, když mám strachy, stresy, vztek. Je tam totiž moje máma. V minulosti jsem si mnohokrát kladla na srdce, když mi moje biologická máma umřela, že nesmím mít nikoho už ráda. Jen svého tátu, který je opilec. Pak do mého života vstoupila paní, tedy tehdy teta, která si mou lásku získala už od prvního setkání, kdy v přepravce táhla tři kočky. Víte, nebýt tohoto setkání, skončila bych jinak. Možná v DD, možná na ulici jako malá prostitutka. Je taky velmi pravděpodobné, že bych tady na tom světě nebyla, protože mnohokrát jsem chtěla odejít. Cítila jsem se tu sama a najednou tady byl člověk, který o mě stál. Když mě začala doučovat, brala jsem ji jako tetu, která mě opustí, jako ty předchozí, protože komu by na mně doopravdy záleželo? Jenže ona mě neopustila ani v těch nejtěžších chvílích. Ve chvílích, kdy jsem sama sobě nerozuměla a potápěla jsem se v hloubce, ze které jsem se neuměla dostat ven. Vždy mi podala ruku, i když jsem jí sprostě nadávala a říkala jí, že ji nenávidím a uteču. Muselo ji to hrozně bolet, ale to mi došlo až později, když jsem ležela v posteli a brečela, že teď mě určitě vrátí, že jsem ta nejhorší holka na světě. A ona místo křiku a nadávek mě vzala do náručí a ujišťovala mě, že mě v žádném případě pryč nedá. Milovala jsem ji a dodnes tomu tak je, nedovedu si představit, že by mi ji někdo dokázal vynahradit. Ona mi dala lásku. Starala se o mě i přesto, že jsem nebyla její biologická dcera. Obětovala se mi a obětovala i svůj čas s kamarádkami. Kvůli hloupé noze, kterou jsem si narazila při hraní, se mnou strávila dvě hodiny u doktora, protože tam bylo spousta jiných lidí a měli vážnější zranění. Seděla tam se mnou a hrála se mnou slovní kopanou, bála se se mnou, prožívala se mnou každou moji bolest, úspěch, zklamání v lásce. Ona je moje máma

i přesto, že jsem se jí nenarodila a někdy mě štvalo, proč nepřišla dřív?? „Copak jsi neslyšela, jak pláču po nocích?“ vyčítala jsem jí. A ona mi na to vždy řekla, že ji to mrzí, že nemohla přijít dřív. Nevěděla, že někde je taková krásná a šikovná slečna, co ji potřebuje. Mrzelo ji to i přesto, že toto nemohla ovlivnit. Věřím tomu, že kdyby to věděla dříve, byla by schopná udělat cokoli. Protože ona pro mě dýchá a miluje mě tak, jak může máma milovat svoji dceru. Díky ní jsem se naučila plakat, milovat, odpouštět si a odpustit i svým rodičům vše, co mi provedli. Naučila jsem se důvěřovat lidem díky ní. Jeden čas to vypadalo, že ji táta vyhodí, protože s ním odmítla spát.

Byla jsem hysterická, když odešla, tedy když ji táta vyhodil. Proč mě opustila? Nenáviděla jsem ji. Jenže ona čekala za dveřmi a po hodině zazvonila, táta spal, takže nic neslyšel. Sestra jí šla otevřít a ona běžela hned ke mně do pokoje a strávila tam se mnou celou noc. Držela jsem ji za ruku a v duchu se poprvé modlila, ať ji už nikdy neztratím. A někdy si říkám, že mě moji andělé asi vyslyšeli, protože od té doby uplynulo deset roků a já jí stále mám.

Dnes už je mi dvacet let. Studuji střední školu a plánuju cestu na rok do zahraničí. Jedno vím, že až se budu vracet, vím kam. Do Sloupnice, kde na mě čeká moje máma a moje tři sestry. Moje žití v pěstounské péči neskončilo, ani když mi bylo osmnáct, protože život v rodině taky neskončí, ani když ti je osmnáct. Je to rodina stále, ať jsi malý nebo velký, nic se na tom nemění. A je to moje máma, za kterou se vždy budu ráda vracet, protože vím, že ona je jediný člověk, který mě přijme a vždy mi poradí a upřímně řekne, co si o mém rozhodnutí myslí, i přesto, že ví, že se mi to třeba nebude chtít poslouchat. Ona ale také ví, že až se mi to rozleží, připustím, že měla pravdu. Protože už hodněkrát se mi stalo, že jsem si hubu natloukla,

a bylo to proto, že jsem si něco udělala po svém i přesto, že jsem si tím rozhodnutím nebyla jistá. A mnohokrát jsem si říkala, proč já debil jsem neposlechla tu mámu. Ale zase, když si člověk trochu nenatluče, nikdy nepozná, co je realita. A já vím, že realita je někdy opravdu krutá a ne vždy ji člověk zvládne sám bez pomoci někoho, u koho má jistotu, že ho podrží. U mě to vždy bude ona, moje máma.

Lucka
prosinec 2012

Poznámka mámy – pěstounky

Lucka je moje dcera – je to dítě, které jsem poznala v deseti letech a které více než deset let vychovávám. Začala jsem jako sousedka „odvedle“, pak mi byla Lucka svěřena do péče „třetí osoby“ a po pár letech jsem se stala její pěstounkou. Lucka byla dítě traumatizované a velmi náročné. Přesto jsem moc ráda, že právě já, poté, co jsem byla jednou z mnoha „tet“ v jejím životě, jsem se stala její druhou mámou. A nejen její, ale i mámou její biologické sestry Ajky a také Báry a Stázky – dvou dalších dívek, které jsem postupně vždy v odstupu cca tří let, přijala do dlouhodobé pěstounské péče. Moje děti nejsou modroocí andílci, nebyly malé a nejsou bezproblémové.

Potřebují nadstandardní péči a nadstandardní pozornost. Potřebují terapeutické rodičovství. A právě to jim díky dlouhodobé pěstounské péči mohu dávat. Mohu Barborku s Aspergerovým syndromem vyučovat doma a doprovázet na kroužky. Mohu věnovat intenzivní pozornost Alici, která k nám přišla nejpozději. Mohu doprovázet Ajku a Lucku v počátcích jejich dospělosti. Mohu se vzdělávat, abych dokázala lépe pochopit, co ode mě potřebují. To, že Lucka je dnes tam, kde je, to, že se vrací domů a důvěřuje, že tam má své místo, to je pro mne velký zázrak. Zázrak dlouhodobé pěstounské péče, zázrak celoživotního závazku mezi mámou – pěstounkou a svěřeným dítětem. Jedno vím jistě – nedokázala bych je mít raději, ať už by byly se mnou v jakémkoli vztahu. Ale nedokázala bych jim dát to, co jim dávám, kdyby byly u mě v péči na dobu přechodnou. Právě tyhle opakovaně zklamávané děti potřebovaly někoho, kdo by jim dokázal, že už je nezklamе. A vzhledem ke zkušenosti se svými dětmi jsem hluboce přesvědčená, že dlouhodobá pěstounská péče je v systému náhradní rodinné péče, vedle adopce a přechodné náhradní rodinné péče, nezastupitelná.

Hana Brodničková
prosinec 2012

JAK SE DNES MAJÍ HOLKY?

Před třinácti lety jsem neměla žádné dítě. Teď mám dvě dospělé dcery a dvě puberťačky. To je ta zajímavost na přijímání starších dětí - žijete život ve zrychlené demoverzi. Ale kromě těhotenství a porodu si s nimi stejně prožijete všechna vývojová období, o nic nepřijedete. Taková separační úzkost v šestnácti letech - proč ne? Ostatně, když si dítě vytváří vazbu kolem třináctého roku, proč by v šestnácti nemohlo

prožívat separační úzkost?

Že s ním v tu chvíli mlátí puberta a dosud nezpracovaná traumata z minulosti? No, to dává celé té situaci rozhodně další fascinující rozměr. A zkuste si představit dítě s ranou citovou deprivací a Aspergerovým syndromem na prahu puberty. Byly jsme a zůstáváme atypická, resp. naprosto ulítlá rodina, rodina vymykající se a pro okolí, někdy i pro

nás samotné, nepochopitelná... Ajce je 30, Lucce 22, Stázce 16 a Barborce 12. Jedno je jisté, nikdo z nás není normální. Ostatně s tím, co holky prožily, s tím, že jsme rodina poskládaná z pěti deprivovaných či traumatizovaných jedinců ženského pohlaví, by asi nebylo normální, kdybychom se trochu nevymykaly normě. ☺

Takže, začnu od nejstarší Ajky. To je trochu smutný příběh. Z Ajky jsem mívala velkou radost. Nenapadlo mě, že by se dvacetiletý člověk ještě naučil číst, psát, lyžovat a řadu dalších dovedností. Také mě ale bohužel nenapadlo, že už se takhle velký člověk neodnaučí krást, využívat lidi, účelově lhát a nezaví se řady dalších patologických mechanismů, které mu tolik let umožňovaly přežít. Ajka má poruchu osobnosti. Léta jsem byla zmatena z jejích projevů a stále jsem se snažila k ní proniknout. Doufala jsem, že dokážu změnit to, co jí znemožňuje žít normální život, mít přátele, ambice, potřebu být užitečná. Až letos jsem pochopila, že je opravdu jiná - že nechce to, co já, a to, co ostatní holky. Že jí vyhovuje lhát, krást a dělat ze sebe chudáka... Že se netrápí výčitkami svědomí... Že jsem se tím trápila stále jenom já. Zatím nějak funguje v bytě nad námi, který jsem kvůli ní koupila. Čtyřikrát týdně jezdí do dílen pro lidi s psychickými problémy. Baví ji to tam. Bohužel neméně jí baví krást v supermarketech a půjčovat si od lidí peníze bez úmyslu je vracet. O sebe se Ajka starat nechce, ač je toho v pohodě schopna, ale všechno, od hygieny přes oblékání po stravování musí být kontrolováno. I tak k nám patří a patřit bude.

Lucka, dítě, které propadlo ve třetí třídě z matiky. Dítě, které po mně v sedmé třídě házelo atlas a řvalo, že půjde stejně do Vrapic (tj. na speciální učňák) a že bude stejně bezdomovcem. Před dvěma lety v pohodě odmaturovala na střední pedagogické škole. Na střední škole už nepotřebovala žádnou mou akademickou podporu. Za celou docházku jsem ji snad třikrát vyzkoušela ze slovíček - na její žádost a upravila interpunkci u jedné z jejích slohových prací. Stala se z ní zodpovědná studentka, která vedle

školy zvládala i brigády, koníčky a řadu společenských aktivit. Když potřebovala doučování z matematiky, sama si ho zajistila. Jaká úleva poté, co jsem ji za cenu naprostého vyčerpání prorvávala základní školou (kvůli vyčíslování chemických rovnic jsme ještě v její osmé třídě přejely správné vlakové nádraží a musely se dvě stanice vracet ☺). Po maturitě strávila rok jako dobrovolnice pro práci s mládeží v Salesiánském centru ve Velké Británii. Nejenže se naučila plynule anglicky, ale opravdu tam „vyrostla“. Teď žije rovněž v našem horním bytě a studuje prvním rokem VOŠ, obor speciální pedagogika. Netvrdím, že nepotřebuje terapii, na kterou dobrovolně dojíždí. Netvrdím, že není labilnější a nemá problémy ve vztazích. Ale je to skvělá, zodpovědná a empatická holka, která má krásný vztah teď už k oběma svým mladším sestrám. A troufám si říci, že i ke mně. Miluju ji a jsem na ni moc pyšná.

Stázka - naše vlní holčička, naše divoženka. Přijata v jedenácti, dnes šestnáctiletá. Velmi traumatizovaná, velmi impulsivní, naprosto bezhraniční.

Jestli mě nějaké dítě mohlo ještě překvapit po zkušenostech se staršími holkami, tak to byla právě ona. Dítě, zuřivé a neřízenně agresivní, bez jakékoli vystopovatelné příčiny. Dítě, které bylo tak negativistické a resistantní, že to bylo až fascinující. Dítě, které rivalizovalo, vynucovalo a zároveň odmítalo, dítě, které přeshraničně mazlilo i odstrkovalo... Dítě plné bolesti a protikladů... Dítě, které je přesto schopné lásky. Dnes, po pěti letech (a zpětně nechápu, jak jsem to mohla vlastně přžít), je Stázka milující a velmi milovaná, i když je pro ni stále těžké tomu uvěřit. Prochází terapií, která ji hodně posouvá. Z holky, která střídavě předstírala a zuřila, se vyklubala okouzující slečna s ohromným smyslem pro humor a velkou schopností citu. Stázka je inteligentní stejně jako ambiciózní. Ano, má problém zpracovávat svoje emoce, ale rozhodně není citově plochá. A jako u všech mých holek - její akademické schopnosti přesáhly

veškerá očekávání psychologů i moje vlastní. Naše bývalá „speckařka“ měla v pololetí osmé třídy běžné ZŠ trojku z matematiky, dvojku z angličtiny a jinak samé jedničky. Neříkám, že za tím není velké úsilí moje, její i dalších zainteresovaných lidí. Učit se musí, protože má mj. lehkou dysfázii, která jí v některých předmětech hodně komplikuje život, ale tím spíš je obdivuhodné, čeho dosáhla. A ještě ke všemu je dramaticky, pohybově, tanečně a hudebně nadaná, což uplatňuje v mimoškolních aktivitách a zájmových kroužcích. Ale hlavně, od letoška je ze Stázky také dítě, které začalo dávat dárky k Vánocům a valentýnky. Dítě, které mě po návratu domů objeme a řekne, že se mu moc stýskalo. Další dítě, které v sobě objevilo potřebu a schopnost projevat city. Dítě, které má dnes už hezký vztah jak ke starší, tak k mladší sestře. A chtěla by dalšího sourozence. ☺

A Barborka. Naše Barborka. Dítě z jiné planety. Máme doma Malého prince, jen v holčičí podobě. Barborka má totiž Aspergerův syndrom, což jsme na počátku našeho vztahu netušily. Je to kouzelná slečna – empatická, se smyslem pro humor, přísnou logikou, inteligencí a průzračnou dětskou čistotou. Je nadaná na češtinu, angličtinu, talentovaná na zpěv. Má dar oslovovat některé lidi... a frustrovat jiné. ☺ Skvěle plave, velmi dobře

a ráda bruslí, lyžuje, jezdí na kole. Učí se žít v našem světě a nás obohacuje tím, že nám přibližuje ten svůj. I tady se odborníci sekli – IQ 55 opravdu nemá. Má obrovský akademický potenciál a „drajv“. Po pěti letech domácí školy chodí do běžné ZŠ dvakrát týdně a zbytek času se máme učit doma. Ale vzhledem k tomu, že dochází také do tří různých hudebek ve dvou různých městech (sólový zpěv, sborový zpěv, housle), tak se učíme nejčastěji ve vlaku a moc tomu nedáváme. Ale Barborka je v učení hodně samostatná a perfekcionistka a jinou známku než jedničku považuje za nepřijatelnou. ☺ Tak až někde potkáte krásnou dlouhovlasou slečnu s brýlemi, která se vás bez varování zeptá, proč má podzemní vlak lomený pruh, vysvětlí, co to je rolna nebo se bude dožadovat informace, jakým způsobem se rozsvěcí noční osvětlení na sjezdovce... pak vězte, že to je naše Barborka... A poproste ji, ať vám zazpívá... třeba Somewhere over the rainbow. Ona totiž zpívá úžasně, má za sebou řadu soutěží a veřejných vystoupení. Věřte, že na pódiu nepoznáte, že je Barborka „jiná“. Jen tam bývá jedna z nejlepších... A rozhodně je to dítě, s kterým jsme si přes jeho odlišnost a obrovskou ranou citovou deprivací vytvořily krásný pevný vztah. Barborka tmelí naši rodinu a dělá ji ještě jedinečnější, než by jinak byla.

Hana Brodňáková
únor 2015

DARÝ STÁLE NEVRACÍM

Nemohu uvěřit tomu, že už uplynulo deset let od chvíle, kdy jsem psala pro Sdružení pěstounských rodin první příběh o naší rodině. A skoro pět let od jeho pokračování. Zajímavé je i to, jak je vlastně s odstupem všechno úplně jinak. Už dávno jsem se srovnala s tím, že můj život s holkama je jako takový hodně dobrodružný film plný

zápletek, dramát a zvratů. A já rozhodně nejsem jeho režisérem. Spíše více či méně dobrovolným aktérem. Co je tedy vlastně nového? Nejmarkantnější je asi to, že tři z holek jsou už dávno zletilé a ta poslední k zletilosti rychle spěje. Je to neuvěřitelné, ale nejstarší Ajce už bylo 35 a nejmladší Báře bude na začátku léta 18. Luce je už 27, Stázka 21.

Nové je i to, že vloni jsem byla poprvé celý rok jen s Bárou. Ostatní holky už se rozprchly do světa. Lucka už několik let žije a pracuje v Praze, Ajka žila poslední rok u přítele, Stázka – ta tak nějak téká – tu v Praze, tu v Anglii. Ale popořádku.

Vezmu to od naší nejstarší. S Ajkou to v průběhu našeho soužití vůbec nebylo jednoduché. Už před těmi čtyřmi pěti lety jsem se ujistila, že Ajka nestojí o osamostatnění, které jsem jí nabízela. Řešily jsme neochotu cokoli dělat, drobné krádeže v určité době bohužel i v obchodech, neustálé lži, manipulace, vymýšlení. Věděla jsem, že Ajka je hluboce pošramocенý člověk a že žárli na mladší sestry. Věděla jsem, že si nikdy nedokázala vynahradiť dětství, o které byla okradena. Ale i tak to bylo obtížné a vyčerpávající, den co den řešit stále totéž. Ajka vlastně nechtěla NIC. Nebo jsme aspoň nepřišly na to, co by chtěla dělat... Jen se vymezovala proti všemu a proti všem... Nakonec jsme se domluvily, že vyzkouší pobyt v terapeutické komunitě Kaleidoskop. Z jednoho pobytu byly nakonec tři. Ajku totiž vždy po několika měsících vyloučili. Zřejmě pro nedodržování pravidel. Ale stejně tyto pobyty přinesly něco nového a pozitivního. Ajka najednou začala zvládat věci, které by doma z principu nezvládala. Konečně začala psát dopisy a SMS. A najednou dokázala sama cestovat a nakupovat. A hlavně – zlepšilo to naše vztahy. Najednou už jsme nebyli ti „špatní“, na které si Ajka mohla stěžovat, a tím získávat pozornost okolí, ale ti, po kterých se jí stýskalo a na které se těšila.

Po posledním návratu z Kaleidoskopu, kam už nechtěla zpátky, si ale velmi rychle našla přítele (nebo on ji) a téměř okamžitě se k němu odstěhovala (protože si to prý přál). A tak jsme rok a něco málo, zažívaly dramata na dálku.

Nejprve vypadalo všechno růžově. Tedy pro mě spíš trochu děsivě. Ajka totiž po měsíci informovala, že jí přítel říkal, že s ní chce být až do smrti, že si ji chce vzít a mít s ní dítě.

Pak jsem pochopila, že veškeré její peníze, které do jejich domácnosti sunu, končí zřej-

mě v hospodě nebo jako platba přátelových alimentů nebo exekucí. Brzy jsem poznala, že když Ajka volá večer, je často podnapilá (samozřejmě tvrdila, že je jen „na kofole“). O příteli pak tvrdila, že jde po práci „na dvě“. Až když se u nich situace začala vyhrcovat, přeložila mi, že „dvě“ znamenají čtyři až šest piv prokládaných panáky...

Abych to zkrátila – v létě Ajka od přítele odešla. Už po čtrnácti dnech pobytu u známé a po odvezení všech svých věcí se však k němu zase vrátila. V polovině října, po dramatické scéně, kdy jí přítel v situaci, kdy byli oba pod vlivem alkoholu, sebral peněženku a mobil a pak ji se svým otcem vyhodil (už asi popáté za ten rok), odešla znovu. Prý už se k němu nechce vrátit. Momentálně je zpátky u nás, v horním bytě, který jsem před pár lety pořídila jako startovací. Tak uvidíme.

S naší Luckou je to trochu veselejší příběh, i když ve vztazích to mají holky trochu podobné v tom, že jsou ochotné svým partnerům podléhat. Ale Lucka na rozdíl od Ajky, která pracovat prostě nechce, výborně funguje v zaměstnání. Skutečně se stala paní učitelkou, jak si vždycky přála. Začínala před pár lety v jedné pražské škole jako vychovatelka v družině, pak dostala pár hodin angličtiny a hudebky a od letoška už je učitelkou na plný úvazek. Letos také konečně ukončila téměř dvouletý vztah s partnerkou, která na ni měla velký, ale ne asi příliš pozitivní vliv.

Jsem ráda, že se z takového vztahu dokázala sama vyvázat. Určitě to pro ni nebylo jednoduché. A myslím, že na té zkušenosti hodně vyrostla. Je to bojovnice. A já jsem ráda za hezký vztah, který spolu stále máme – přes všechny výkyvy, které zažívá ve svém osobním životě. Stázka život tak dobře nezvládá. V dospělosti, do které skočila s prudkostí sobě vlastní, s nadšením, že si konečně bude moci dělat, co chce, se hodně plácá. Nebo spíš vlaje, jako peříčko ve větru. Na vysněnou střední pedagogic-

kou školu, kterou si zřejmě přála hlavně proto, že rivalizovala s Luckou, se skutečně dostala. Ale na rozdíl od Lucky, kterou ta škola posunula k samostatnosti a zodpovědnosti, Stázka na školu od začátku kašlala. Chtěla dobré výsledky, ale zadarmo. Možná chtěla, aby se někdo snažil za ni. A pořád doufala, že to nějak samo dobře dopadne. Na reparáty se neučila, ročník opakovat odmítla. Postupně se přihlásila na dvě další školy. Na jedné strávila den a na druhou už se jen přišla podívat. A od té doby poletuje... A možná pořád sní o tom, že se stane zázrak a bude z ní princezna... Bez snahy a úsilí... Jako v pohádce... A mně je to občas ještě líto. Už si hodně naběhla a obávám se, že si ještě hodně naběhne. A dopadne na úplné dno. Nevím, jestli je z těch, kteří jsou schopni se odrazit. Možná by na to potřebovala toho krásného kouzelného prince. Škoda potenciálu, který má. Škoda tanečního, hudebního a hereckého talentu. Ale hlavně je mi líto Stázky samotné, alespoň té hodné, citlivé a milé Stázky, která se skrývá pod tou leckdy drsnou a namachrovanou slupkou. Je mi líto, že se ve skutečnosti trápí tím, jak ten život nezvládá. Občas mi pláče do telefonu – tehdy lituje všech špatných rozhodnutí a říká, jak by dala všechno za to, aby mohla být znovu malá. A aby měla znovu bezpečí pravidel, proti kterým se tehdy tolik vymezovala. A v těch chvílích si vždycky říkám, jak je to vlastně nefér. Že nemáme nějakou magickou sílu, která by naše zraněné a rozbité děti ochránila před nimi samotnými. U Stázky jsem ráda i za to, že jsme stále v kontaktu. A že se má aspoň občas komu vyplakat, když už teď není schopna svůj život změnit. Kdoví, co o ní budu psát za pár let. Ale to platí vlastně o každé z mých holek. Sedmnáct let pěstounské péče už mě odnaučilo cokoli předjímat.

A nakonec naše Barborka. Malá princezna z hodně vzdálené planety. Z planety AS. Barborka má Aspergerův syndrom – je to jedna z poruch autistického spektra. Bára je nesmírně přecitlivělá, inteligentní a hudebně talentovaná. Také je to perfekcionista. Je to člověk

velmi odlišný, což je někdy okolím přijímáno všelijak. Mně je Bára pro svou odlišnost nesmírně blízká. Je autentická, nezáludná. Vůbec nechápe, proč ji někteří lidé nepřijímají... A já vlastně také ne. Je pravda, že jediné problémy, které s Bárou doma řešíme, jsou ty, které vyplývají z nezbytných kontaktů s jinými lidmi. Velmi tvrdě jsme zatím narazily jen dvakrát. A v obou případech ve škole. Šikanu v osmé třídě ZŠ, odnesla Bára velkou retraumatizaci. Do té doby šťastné dítě si zkoušelo rvát vlasy z hlavy a zoufale plakalo, že je k ničemu a že chce umřít. Nějak jsme to zvládly. S tím, že Bára rok nechodila do školy vůbec a devátou třídu pak ukončila na jiné škole a vrátila se do individuálního vzdělávání. Pak se dostala na vytouženou konzervatoř. Nejdřív všechno vypadalo nadějně. Zvolily jsme menší církevní konzervatoř, v naději, že se tam Bára potká

s větším pochopením. Já jsem s ní nastoupila jako asistent pedagoga. A Bára pracovala s velkým nadšením a se svým obvyklým perfekcionismem tak, že předčila všechna moje očekávání. A já jsem zjistila, že má větší potenciál, než jsem předpokládala. Zvládala i předměty, v kterých jsem se já dochtávala až o několik hodin později nebo vůbec. V nauce a v intonaci byla neuvěřitelná.

Bohužel ale, stejně jako po několika letech na ZŠ, objevily se na této škole velmi rychle problémy v konstelaci mezi Bárou a některými pedagogy. A na jedné paní učitelce to prostě ztroskotalo. Její přístup Bára dlouhodobě nedala. Složila se jako kdysi po šikaně. Takže Bára, která skončila první ročník se samými jedničkami, musela ve druhém ročníku po dvou měsících studium přerušit. A co bude dál? To se uvidí... V první řadě se musí dát dohromady a začít se srovnávat s poznáním, že jsou na světě lidé, kteří ji nebudou respektovat. Kterí jí nebudou vycházet vstříc. Kterí ji nechápou a vlastně ani chápat nechtějí. Vím, jak moc ji to bolí a zraňuje. Tak moc, že ji to vrací do zkušenosti a pocitů, které zažívala v dětském domově. Já jen doufám, že to není konečná. Že se najde způsob, jak by se mohla Bára dál hudebně vzdělávat. Díky tomu jednomu roku jsme alespoň zjistily, že zaměření je správné. Tohle studium ji baví a má pro ni velký smysl. Také jsme bohužel zjistily, že naše školství není na inkluzi připravené. A že existují pedagogové, kteří se odlišných dětí bojí. A prostě je učít nechtějí. A tak i konec téhle zvláštní pohádky zůstává zatím otevřený. Ale já pořád doufám, že se podaří, aby Bára mohla dávat lidem zpěvem radost, jak si odmalíčka přeje. No a ještě je tady poslední člen naší unikátní rodiny. © Nemládnu. A asi ani nemoudřím. Někdy si uvnitř pořád připadám úděsně mladě. Zrcadlo se mnou tedy samozřejmě nesouhlasí. © Ale zjišťuji, že mě pořád baví život. A že se učím žít s větším a větším zaujetím a zároveň nadhledem. Asi právě proto, že jsem s holkama zažila tolik šílených situa-

cí, na které se vlastně nedá nijak připravit. Člověk to musí jen nějak... přijmout. Přijmout své limity, poznávat své strachy, učit se neodsuzovat. Ani druhé, ani sama sebe. Zjistila jsem o sobě za ty roky mnohé. Hlavně to, že miluji a respektuji lidi, jejichž životní styl se odlišuje od mého stejně jako naše DNA. A přitom se v sobě vzájemně odrazíme. Vidím se v Ajčině paličatosti a potřebě dělat si věci po svém, v Lucčině motivovanosti, dravosti a hledání, v Stázcíně frustraci a citlivosti a v Bářině odlišném prožívání a autenticitě. Už jsem dávno pochopila, že je nemohu ani zachránit a bohužel často ani ochránit. Ani před nimi samotnými, ani před nevhodnými partnery, ani před nechápavým okolím, ani před životem, který nemusí být pohádkou se šťastným koncem. Musí si prožít své vlastní životy, udělat svoje chyby, prožít svá vlastní zoufalství. To za ně nemohu udělat. Ale jedno mohu a chci. Chci být ten maják, ke kterému se mohou uchýlit, když je rozbouřené moře unaví. Když už nevědí, kudy kam. Chci být dostupná a na příjmu, když mě potřebojí. Chci být ta, která vyslechne a neodsoudí. Věřte nebo ne, neměnila bych. A nezřekla bych se svých „darů“, i když jsou možná lidé, kteří by je považovali za danajské. Vždycky mě iritovalo, když někteří lidé říkali, že by mi měly být holky vděčné. Už vím, proč mě to vždycky vnitřně dráždilo. Proč vlastně někdo neřekl, že já bych měla být vděčná jim? Protože, víte... já jim jsem vděčná... a moc. Nejen proto, že bez nich by byl můj život šedý, dramatičtější a pravděpodobně k smrti nudný, ale hlavně proto, že bez nich bych se toho o sobě moc nedozvěděla. A ani bych nebyla, kým jsem... jsem prostě máma. A protože mám Báru, tak jsem taky vlak. „Víš mami, já vidím lidi jako takový vlaky. Takže ty seš vlak a já jsem tvoje vláčátko.“ Vždyť kolika lidem se v životě povede bejt šťastná máma a šťastnej vlak. ©

Hana Brodníčková
listopad 2019

Díky vám, kteří pomáháte

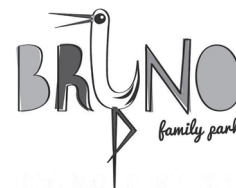
Sdružení pěstounských rodin vzniklo před dvaceti pěti lety po velkém úsilí přesvědčit státní orgány o potřebnosti organizace podobného zaměření. Tenkrát neexistovalo moc občanských iniciativ na podporu opuštěných dětí a pěstounských rodin, snad jen Středisko náhradní rodinné péče v Praze, ISIS o.s. v Olomouci, částečně své služby pěstounům nabízelo Centrum pro rodinu a sociální péči Brno.

Spolu s absencí širší nabídky služeb neexistovaly ani dotační tituly na podporu rodin s přijatými dětmi či nadační programy pomoci pěstounům. Od samého počátku existence Sdružení jsme se snažili získat na svou stranu co nejvíce soukromých dárců, firem a dobrovolníků, ochotných přispět myšlenkou pěstounské péče o ohrožené děti svou prací, finanční anebo materiální pomocí. Náš tehdejší „úsek péče o dárce“ v počtu dvou pracovníků obcházel firmy se složkou plnou materiálů a fotografií ze života Sdružení a přesvědčoval o potřebnosti pomoci pěstounům.

Později se přidaly i nadace na podporu pěstounů – Nadační fond Rozum a cit, Nadace Terezy Maxové dětem, Nadace J&T..., začaly vznikat evropské grantové programy. Od roku 2013, po transformaci systému péče o ohrožené děti, financování služeb pomoci pěstounům získalo stabilnější základy.

A tak velké poděkování patří vám všem, kdo jste nás podporovali v časech nejtěžších a zůstali s námi dodnes. Velmi si vážíme podpory všech dárců, firem i jednotlivců, kteří nám přispívali finančně anebo materiálně. Jsme rádi, že jsme v průběhu let mohli spolupracovat s řadou skvělých dobrovolníků, kteří doučovali děti v pěstounských rodinách a pomáhali nám při akcích. Děkujeme všem, kteří nám nezištně přispívali odbornou pomocí anebo nabídkou služeb, například grafickými pracemi či fotografováním. Našich dvacet pět let pomoci ohroženým dětem a pěstounským rodinám je i vaše zásluha. Děkujeme a těšíme se na další léta SPOLUPRÁCE.

Za SPR
Julija Prejsová

supported by

let

příběhů

